

INTERVJU SA SAZAN ŠITOM

Priština | Datum: 10. januar i 23. februar 2019. godine
Trajanje: 152 minuta

Prisutni:

1. Sazan Šita (Intervjuisana)
2. Kaljtrina Krasnići (Vodila intervju)
3. Ermira Krasnići (Vodila intervju)
4. Besarta Breznica (Kamera)
5. Donjeta Beriša (Kamera)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[ ] - dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

Prvi deo

Kaljtrina Krasnići: Gospođo Sazan, da li možete da nam ispričate kakvo je bilo vaše detinjstvo, i kakvo ste dete bili?

Sazan Šita: Detinjstvo mi je bilo jako lepo, i sama sam bila poslušna, nisam bila... pohađala sam školu na srpskom jeziku u vreme stare Jugoslavije. Kući smo pričali na albanskom...

Kaljtrina Krasnići: Gde ste živeli?

Sazan Šita: U Kosovskoj Mitrovici. Mi smo iz Đakovice, ali sam rođena u Kosovskoj Mitrovici. Bilo mi je teško, ali sam naučila. Treći razred, osnovne škole mislim, doveli su nam uči... Nije učiteljica nego je bila hodžinica Mejrem, da nam predaje religiju. Ona je samo na turskom, sad i turski, i srpski, mnogo mi je bilo teško. Ali kad je počela i na arapskom da nam daje da učimo pesmice, to nikako nisam mogla da naučim, ne znam zašto. Možda nisam uopšte shvatila.

Jednom... Pitala me nekoliko puta, nisam znala, jednom prilikom reče: "Izadi!" Izašla sam, "Skupi," reče: "prste". Skupila sam ih {skuplja prste}, uvek je dolazila sa prutom i sa platnom, samo je lice otkrivala sa onom pečom¹. Tukla me je koliko je mogla po ovim prstima, ne znam da li sam imala punih deset godina, ili ne, u trećem razredu. Kijamet² sam imala...

Kaljtrina Krasnići: Koliko vas je bilo dece?

Sazan Šita: Sedam devojčica, sedam sestara, i...

---

¹ Ženska marama, šamija. Ponekad služi za pokrivanje celog tela.

² Iz turskog jezika: Napast, zlo, smak sveta.

Kaljtrina Krasnići: Šta su vaši roditelji radili, čime su se bavili?

Sazan Šita: Trgovinom. Bili smo velika porodica. Moj otac je jako voleo obrazovanje. Kad je došlo vreme da ide na fakultet, njega je moj deda pustio. Spremili su se, bio je Đafer Deva, tata, i brat Đafer Deve i još njih dvojica. Kofer je bio spreman, i sutradan je trebao da putuje, trebalo je da putuju. Kad je deda otišao do prodavnice, oni iz prodavnice su mu rekli: “Jel hoćeš da izgubiš sina, kad hoćeš da ga ispratiš za Beč?” Rekao je: “Ne, da se školuje”. “On neće više da ti se vrati”.

Kad se vratio kući, rekao je mom ocu: “Heteme, ti nećeš da ideš”. “Kako bre tata da ne idem?” “Neću da izgubim sina”. Oni svi odu, on ostane. Međutim, toliko se razočarao da je počeo da pije rakiju i duvan. I sad, deda je video da gubi sina dok mu je kući, buđelari³, pre su bili buđelari, koje su punili s novcem...

Kaljtrina Krasnići: Šta je to buđelar?

Sazan Šita: Kao torbic, ovde napred i pozadi, pravljeni su na razboju, nosili su, zvali su ih buđelar. Napred i nazad. Punili su ih parama, rekao mu je da ide da uzme robu, kako bi mu dao volju da radi. Međutim, on sa tim parama prošeta, i na kraju ostane u Mađarskoj. I tu ostane više od godinu dana, deda nije znao gde da ga nađe. Napokon su ga našli preko Crvenog krsta, i doveli. Kad je došao u Mitrovicu, zvali su ga iz Beograda, uzeli su mu pasoš i vratio se. Onda su ga odmah oženili. Počeo je bračni život. Onda smo mi sestre, sedam, sedam sestara...

Kaljtrina Krasnići: S kim se oženio, ko je bila vaša majka?

Sazan Šita: Majka? Bila je Miradije Ibrani, i ona je bila iz Mitrovice. Obrtnici su bili. Imala je dva brata i majku. Ona je radila sve što joj je oko videlo, ona je i tkala, i vezala, i... bila je jako sposobna. I sve nas sestre, pored školovanja, toliko koliko smo mogle da se školujemo, i ručni rad... evo ja još uvek, stara sam i još radim.

Kaljtrina Krasnići: Čime su se bavili vaši roditelji? Kojim zanatom se vaš otac bavio?

Sazan Šita: Verom?

Kaljtrina Krasnići: Zanat, kojim poslom...

Sazan Šita: Bakalin⁴, kako da vam... Imao je radnju, minimarket, kao sad minimarketi. Ali ne tako velika, manja.

Kaljtrina Krasnići: Prodavali su robu?

---

³ Novčanik ili kesa za novac

⁴ Trgovac na malo prehrambenim proizvodima

Sazan Šita: Da.

Kaljtrina Krasnići: Da li je tada bilo i drugih iz Đakovice u Mitrovici ili?

Sazan Šita: Bilo ih je. Bilo ih je puno. I mislim da su ljudi iz Đakovice unapredili Mitrovicu. Jer su žitelji bili dosta... barem ih ja sad tako smatram, tada nisam znala, ali sad da.

Kaljtrina Krasnići: Kažite mi nešto više o tom vašom početnom školovanju?

Sazan Šita: I kad me je tukla, ne znam zašto nisam plakala, niti sam vikala, samo sam tako stajala. Majka od ujaka je živela blizu škole, naša je kuća bila daleko od škole. Imali smo kući jednog slugu, Vehbija, i njegovu majku Šahu, koja nas je čuvala u dvorištu, bilo nas je puno. A ovaj Vehbija je završavao poslove oko pijace, šta nam je trebalo za kuću. Ja bih išla kod ujaka i on me je dovodio i odvodio kući. Taj dan kad sam otišla, majka od ujaka me je pitala: "Šta ti je?" Ispričala sam joj. Reče: "Prespavaj noćas ovde, nemoj ići kući". Rekoh: "A majka?" Reče: "Kad dođe Vehbija reći ću mu".

I sad, kad je došlo vreme da spavamo, tada smo spavali po dušecima, onako na podu. Reče: "Lezi blizu mene na dušek, i slušaj me šta ja pričam, ti slušaj". Ugasila je svetlo, približila sam se i ona je počela, reče: "Koju vam je rekla?" Rekoh: "*Kulhuvallah*". Reče: "Slušaj..." Nekoliko puta mi je ponovila, i ja sam naučila. Sad reče: "Drugu?" Rekoh: "I *Alhamdulillah*". Jednom nedeljno smo imali religiju, ali mi je to dosta bilo. I tu sam naučila. Kad je došlo vreme za nastavu, hodžinica Mejrem reče: "Izađi!" Izašla sam. I jednu i drugu sam izrecitovala. "*Heee, arnauta çytek...*" [na turskom - Albancu samo batina] Reče i uradi ovako rukom {pomera ruku}. Nisam znala...

Kaljtrina Krasnići: Šta to znači?

Sazan Šita: Da ih tučeš, Albance samo batinama. Znači, tukla me je, i ja sam naučila, drugčije... I kad sam otišla kući, rekla sam majci: "Šta znači *çytek*?" Zato što nisam znala dobro turski, razumela sam, ali ne... Reče: "Zašto?" Ispričala sam joj. Reče: "Nemoj da kažeš ocu, otići će i napraviti će kijamet". Nisam mu rekla. Ali mi je bilo jako teško.

Onda kad su prvi put nemački avioni... pošto samo što sam završila školu... tata je izašao u dvorište, i mama, i nas dve sestre. Kad je video avione, uzeo je majci maramu sa glave, belu maramu i počeo je mahati. "Ohoo" {onomatopoeia}, rekoh: "Tata, gde će oni tamo gore da te vide!" Reče: "Videće me, videće". Ali sam bila mala, još sam bila mlada, nisam znala...

Kaljtrina Krasnići: Kad je vaš rođendan, koje ste godište?

Sazan Šita: 1928., sad u januaru ću napuniti 91. U momentu se tata udaljio, kad se vratio imao je *abetare*⁵ u ruci, i dve male zastave, stavio je na rame meni i mojoj sestri, objasnio nam je šta je, i azbuku na albanskom jeziku, reče: “Sad i nadalje azbuku na albanskom jeziku...” “Zašto nam nisi ranije rekao?” “Nije bilo vreme, sad je vreme...”

Kaljtrina Krasnići: Kakve su to bile zastave?

Sazan Šita: Albanska zastava sa orlom. Sad ovi iz Samoopredeljenja stavljaju, ista takva je bila. I došlo je vreme da se otvaraju škole na albanskom, jer Nemci... mi smo se oslobodili, činilo mi se da... Nismo znali šta je, ali što je najbitnije, naučili smo jezik, i nastavili smo. Ernest Koljići⁶ je tada doveo 300 učitelja ovde na Kosovo. Svugde, i po selima, otvorile su se škole na albanskom. U Mitrovici, Bedri Đinaj, on je bio rođen i odrastao je u Mitrovici, ali je bio školovan u Albaniji. Kad su tada išli krišom... ali je bio sposoban, jako je sposoban bio. Tamo kad sam išla, ne samo ja, nego celo odeljenje, prva nastava je bila u vezi zastave. Ja sam već znala, ali to njegovo objašnjenje je bilo poput lepka, lepilo ti se odmah u mozak šta god da je pričao.

I onda je počeo, rekao je: “Hajde sad da naučimo pesmicu o zastavi”. {recituje} “Crveno crna zastavo, sa srećom i ljubavlju, leprša srce s tobom, sa tobom napred, kroz polja i livade, kroz planine i reke, boriću se bez straha, iako sam mala, kao vojnik reći ću, došao je dan oslobođenja, živela albanska zastava”. Kad sam otišla kući, izrecitovala sam ocu, tako me je zagrlio, isplakao se od radosti. Normalno on nije samo... Ta školska godina je bila kao deset godina školovanja. Sve što nam je objasnio, i ta objašnjenja su bila takva da si ih razumeo i odmah naučio.

Naučio nam je pesmu, to je i pesmica i pesma: {Recituje} “Truba se čuje, čuju se udarci doboša, drugovi hajde da branimo Kosovo, jer domovina traži da je branimo, da neprijatelju ugasimo osećanja. Svaki dobar heroj, nema razloga da ga mrzi, u krvavim ratovima, ili će da pogine ili će da pobedi. Najbolji momci, ovde i na Kosovu, ohrabruje se, ohrabruje se albansko srce, vežba, razvija se, spreman za rat, od rata se ne boji, ne boji se Albanac”.

Posle “Ja sam Albanac” {Recituje} “Poznajete li vi zastavu? Ovu svetu zastavu koja mi se pojavljuje u crveno crnoj boji, te prelepe boje, koje čine Albanca, jer su moji preci pali za slobodu. Ne, nikad ih neću zaboraviti! Želim da opstanem kao i oni, neka se cela zemlja sastavi sa nebom, Albanac sam ja, i želim da ostanem Albanac”. Ove dve sam izrecitovala, jer ih nikad nisam čula, koliko godina je prošlo, nikad nisam čula da je neki učitelj znao za njih, trebalo je da nauče deci... Ali nisu... Zato sam ih izrecitovala, nek’ ostanu zapisane.

Kaljtrina Krasnići: Da li je bilo drugih devojčica?

⁵ Knjiga sa albanskom azbukom.

⁶ Ernest Koljići (Ernest Koliqi) () (1903-1975) bio je pisac i pesnik, rođen u Skadru, školovan u Italiji i državljanin Italije nakon dolaska komunizma u Albaniji. Tokom Drugog svetskog rata bio je ministar prosvete Kraljevine Albanije, koje je uključivao veliki deo Kosova.

Sazan Šita: Puno. Puno devojčica i dečaka. Onda nas je organizovao kao u školi za balet, videćete te slike, kakve su to slike, igrali smo balet. Posle smo igrali pozorišnu predstavu, “Besa” od Samija Frašeraja⁷. Zamisli, ja tako mala glumila sam Vahidu. Muharem Bekteši je glumio Zumbera, Ćemajl Deva je glumio Bega. Mirušu i Redžepa, oni su bili brat i sestra, Lina i Vilson Škrelji. Oni su i lepi bili, i dobro su pevali, i bili su visoki, dobri. {Recituje} “Mi smo pastiri, ne bojimo se snega ni kiše, želimo slobodu, zato živimo u planinama...” Pevali smo ovu pesmicu...

Ali kad sam glumila u “Besi”, publika mi nije dala da hodam, svi su me na rukama držali, onako iz ruke u ruku, toliko da sam se uplašila da ne padnem, toliko su bili željni, željni. Igrali smo i “Majku i ćerku” od [Vinćenca] Prenušija⁸, {recituje} “Ćeri moja zašto plačeš i uzdišeš, plačeš obrve i obraze vlažiš. Mnogo sam plakala majko moja, pala mi je igla vezući, pala mi je igla na balkonu, sela sam da je potražim. Majko, ljubav me je iscrpela, zato plačem dok vezem... Usta ti se osušila ćerko što to govoriš, zar si se toliko brzo razbesnela? Ako te vidim da si izašla na vrata, nećeš ostati živa, tako mi svega”. Sve mi je ovo ostalo od detinjstva, naučila sam od Bedrije. I još puno, puno, puno drugih.

Kad se završila školska godina, dvanaest devojaka je primilo stipendiju i vodili su nas u Albaniji. Osam osoba... Škola “Kraljica majka” u Tirani. Četiri osobe, gde sam i ja bila, četiri osobe. Škola Dake u Kamzi, Kamza je kao kod nas Grmija, tako nešto. I tu smo mnogo učili. Ne znam sad kako uče ova naša deca ali to je bio temelj. Posle se završila školska godina, vratili smo se, nastavili smo u Mitro... Ovde u Prištini, i uvek ovako šetajući, i tamo...

Samo (kašlje), izvini, kad sam otišla u Tiranu zbog onoga što mi je onaj učitelj Bedrija objasnio, odmah kad sam sišla dole poljubila sam zemlju. Svi su plakali kada su me videli... Ali je mnogo bio dobar, dobar i pametan, i znao je da tumači i znao je da ti uvede u srce znanje.

Kaljtrina Krasnići: Kakva je bila, kakva je bila Tirana tada?

Sazan Šita: U to vreme Tirana... Ja se nisam mnogo šetala po Tirani, samo glavnim putem, jer sam bila u internatu, u internatu...

Kaljtrina Krasnići: Internat, da...

Sazan Šita: Internat, zapleo mi se jezik. Tada su ujaci moje majke bili krojači, šili su odeću za oficire. Svake nedelje je moj ujak dolazio i vodio nas, ne samo mene, sve četiri, jer su sa Kosova. I prenoćili bismo i sutradan nas je vraćao nazad. U to vreme sam malo šetala... Kad sam sledeći put otišla, ‘70-tih, tada je bila velika promena.

---

⁷ Sami Frašeri (Sami Frashëri) (1. jun 1850. - 18. jun 1904), albanski pisac, novinar i ideolog.

⁸ Vinćenc Prenuš (Vinćenc Prennushi) (4. septembar 1885. - 19. mart 1949) bio je albanski folklorista, pesnik, publicista, prevodilac, sveštenik i svetac.

Kaljtrina Krasnići: Da li ste, da li ste nosili marame...

Sazan Šita: Ne nikad, nikad. Tata nam nikad nije dozvolio da je stavimo. Nikome! Samo majka, kao i sve žene, koje nisu imale izbora. Ali otac mi je bio progresivan. On... evo, pomenuli su ga u knjizi, ovaj Fahri Bućinca koji je pisao o Hasanu Prištini⁹... Bila sam iznenađena kad sam videla da je među četiri... Ja znam za mog tatu, ali su stavili jednu sliku bezveze, taj nije moj otac. Tu su stavili one koji su se školovali godinu dana u Mađarskoj. Tu je knjiga.

Ali je posle ostao bez škole... otac je bio jako razočaran. Kad je moja sestra porastla, odmah ju je upisao u školu. Posle i mene, odmah i mene. Moja starija sestra je tada bila tri meseca na pedagoškom kursu u Prištini. Prišina je bila podeljena granicama, mi smo bili sa Nemcima, Priština sa Italijanima. Ali je tri meseca išla, i završila pedagoški kurs i bila je učiteljica. Ali moja sestra je imala velike probleme. Kad dođe vreme za Đakovicu, ispričaću ti.

Kaljtrina Krasnići: U redu, vi ste posle veliki deo detinjstva proveli u Mitrovici, jel da?

Sazan Šita: Kako?

Kaljtrina Krasnići: Veliki deo detinjstva proveli ste u Mitrovici?

Sazan Šita: U Mitrovici, u Mitrovici, sve. Samo kad se desio rat, onda su četnici počeli... Mi smo bežali od bombardovanja, čak smo proveli neko vreme u Boletinu, u kuli Isa Boletina¹⁰. Imali smo i jednu kravu, i nju smo sa sobom povel. Posle, kad su počeli četnici, čuli smo, izašli bi, tata bi uzeo pet zaprežnih vozila sa konjima, i pet boraca sa oružjem u ruci... Ujna nam je bila u drugom stanju, ujak je bio prvo dete. Posle majka moje ujne, brat i stric, i moja baka, ja i Melihat, moja sestra.

Tu su nama stavili ogrtač¹¹, da ne... da dođemo do Đakovice, da nas odvedu iz Mitrovice. Tata je rekao: "Posle kad se ovi vrate, ja ću uzeti ovu decu i majku i doći ćemo i mi". Imali smo tamo praznu kuću od jednog rođaka, oni su nas tamo primili. Kad smo sišli, imali smo ogrtače, onaj domaćin reče: "A vi sa ogrtačem i sa cokulama". Cokule su bile kao cipele sa malom štiklom, ali tada ih je retko ko imao. Mi smo rekli: "Ne bežimo od partizana nego od četnika..."

---

⁹ Hasan Priština (Hasan Prishtina) (1873-1933) bio je albanski političar, poznat kao Hasan Beriša, pre nego što je postao delegat Prištine u osmanskome parlamentu. On je vodio pobunu 1912. godine na Kosovu protiv Mladoturaka, i nakon proglašenja nezavisnosti Albanije držao je nekoliko pozicija u albanskoj vladi, uključujući i mesto premijera. Ubijen je u Solunu po naređenju kralja Zoga.

¹⁰ Isa Boljetini (Isa Boletini) (1864-1916), albanska nacionalna figura i gerilski borac. Bio je jedan od vođa albanske pobune 1910. godine u Kosovskom Vilajetu i postao je glavna ličnost albanske borbe protiv Osmanlija i Srbije i Crne Gore. Njegovi posmrtni ostaci, su bili prvo zakopani u Podgorici gde je ubijen, a ponovo su sahranjeni u selu Boljetin, na severu Mitrovice, u junu 2015. godine.

¹¹ Neke od muslimanskih žena su nosile ogrtač koji bi pokrivaio lice i telo.

Tu se otvorila škola, i mene su odmah pozvali lično da pođem u školu. Ja nisam htela, mislila sam da ću tu ostati, htela sam što pre da se vratim... jer su majka i sestre ostale u Mitrovici. Ali sam počela da idem u školu. Posle nekog vremena su pozvali sestru u komandu mesta i ona je otišla. Rekli su joj: "Ići ćeš tamo u nekom selu da držiš nastavu, i sutra da se pojaviš". Moja sestra... selo je bilo blizu Mitrovice. Ali to nije bila istina... ali donela je jedan par pantalone koje je sašila, i sašila je jedno ćebe. Bila je dobra krojačica.

Kad je pošla... bilo je puno njih iz Đakovice koji su pobjegli iz Đakovice, mislim iz Mitrovice u Đakovicu. Neko joj je dao pisma, neko nešto, stavila je u džepove i otišla. Kad je otišla rekli su joj: "Ti si uhapšena". Dali su joj jednog civilnog kurira da je odvede do zatvora. Putem, ona ga je molila, rekla mu je: "Molim te, samo dođi, kuća je blizu, samo da odem da kažem mojoj baki da sam uhapšena". Kad je došla, rekla je: "Ana¹² mene hapse..." A meni je rekla: "Daj mi onaj drugi kostim pošto mi je žao ovoga". Htela je da skloni pisma koja je imala sa sobom. I uhapsili su je.

Kaljtrina Krasnići: Zašto su je uhapsili?

Sazan Šita: Molim?

Kaljtrina Krasnići: Zašto su je uhapsili?

Sazan Šita: Rekli su da je Bedri Đinova sekretarica. Neko je rekao Bedri Đinova verenica, neko... Jer je Bedrija mnogo saradivao sa Đafer Devom. Kad je došao ujak, mi smo mu saopštili, i on je rekao: "Spremite mi jednu jambojliu, jedno ćebe i jedan jastuk". Uzeo je i otišao, primili su ga. Tamo u zatvoru je sreća ženu... Ne mogu sad da se setim imena, jednu ženu koja joj je dala duvan... [žena] od Bećir Maljoka, sad sam se setila, jedna Čalja, ona joj je dala... rekla joj je: "Zapali". Ova moja sestra nikad nije pušila: "Zapali, zapali", i tako je počela da puši. Posle smo joj slali u zatvor.

Kad su ljude vodili iz zatvora u Đakovici u Prištinu, oni se više nisu vraćali, svi su bili streljani. Tada se pojavio neko i rekao mojoj baki: "Videli smo je na vozilu..." Znaš gde stavljaju prtljag? "Jednog dečka i jednu..." Taj dečko je bio brat moje ujne, jedinac. "Stavili su neko ćebe sa crvenim tufnama, idu za Prištinu". Ova ujna kaže svojoj majci, pošto je i ona bila tu, reče: "Izgleda da hoće oboje da pogube". Ona se obuče, spremi, i ode za Mitrovicu.

Kad je otišla u Mitrovicu, majka Aljija Šukrije¹³, bila je verena za ujku moje ujne, za Barda. Sedmorica njih, dok je bio veren, sedmorica njih je negde otputovalo, i nisu se nikad vratili, nisu znali... Ona je žena čekala, čekala, i posle se udala za oca Alija Šukrije. Ona ode i kaže joj, ona se Alija zvala, i kaže: "Molim te, ovako, ovako, ovako samo još i Melihatu, jer je otac smatra kao sinom pošto nema sina, da

---

¹² Reč *ana* potiče iz turskog jezika što znači majka. U nekim albanskim porodicama bake su zvali *ana*.

¹³ Alji Šukrija (Ali Shukrija) (1919-2005) držao je važne poicije u jugoslovenskoj državi.

ih spasiš”. Onda stvarno ih nisu pogubili, zatvor je bio ovde na uglu, gde je sud, jedan sud, tu je bio zatvor.

Tata dođe iz Mitrovice u Prištinu i zamoli stražara, kaže mu: “Kad izađe u dvorište, da li mogu samo da je vidim, otvori mi malo vrata, neću ništa da joj kažem, niti išta...”. Kaže: “Može čiča”. Bilo mu je žao oca, starac. Kad je otvorio malo vrata, ova moja sestra, *abej* smo zvali oca, kaže: “*Abej*, dobro sam, nemoj da brineš” On kaže, tata: “Kuku napravio sam problem stražaru”. Ali se tata odmah povukao. Bila je jako hrabra, ništa nije marila. U zatvoru tamo u Đakovici jedan Ljuba, bio je oficir, kad ju je ispitivao, ispitivao je, a ona... i onda je on nju gurnuo na vrata i njoj je počela krv da lije kroz nos, a ona je rekla onim stražarima, dvojici koji su bili tu: “*Hee* vi Albanci dozvoljavate, da albanske devojke ovaj Srbin maltretira”. I bila je mlada, ali i hrabra. Jedan od njih izvadio je pištolji i hteo je da ubije tog Ljubu, ovaj drugi mu je rekao: “Nemoj, nećeš ništa postići time”. Pričala sam ti koliko je tu bila.

A u Prištini je uslovno pustio Alji Šukrija, rekao joj je da ne ide u Mitrovicu, samo da ostane u Prištini. Ovde u Prištini je živeo naš stric. Ona je tu spavala, jela, okupala se i sve, ali nije imala pare za duvan, i rekla je: “Za duvan mi je bilo jako teško”. Jedan Srbin, gde je u njegovom podrumu moj otac pio rakiju, bio je u Prštini i naleteo na moju sestru, i rekao joj je: “*Kako si?*” zvao se Gavra, ona je rekla: “Dobro...” I on joj je dao neke pare. Tata mu nije dao, nego je on sam izmislio: “Dao mi je tvoj otac pare: ‘Ako vidiš moju ćerku u Prištini da joj daš’”. Ona je rekla: “Neću nikad da zaboravim”. Iako je bio Srbin, bio je prijatelj s ocem. Sad, imali smo i dobrih i... Došli smo u Mitrovicu kad je došlo vreme da je puste, došli smo u Mitrovicu.

Kaljtrina Krasnići: Šta je posle radila vaša sestra?

Sazan Šita: Molim?

Kaljtrina Krasnići: Šta je posle toga radila...

Sazan Šita: Učiteljica.

Kaljtrina Krasnići: Celog života je radila kao učiteljica?

Sazan Šita: Učiteljica. Prebačena je bila u Gnjilane, nisu je ovde pustili. I njen verenik, bio je iz Đakovice, Nevruz Nura, on je bio nastavnik u Đakovici. I njih su poslali u Gnjilane. U Đakovici smo imali dobre učitelje. Jedan Sulejman Leši bio je jako dobar nastavnik iz Albanije, i on je bio kažnjen ovde. Skender Curi, Zef Nekaj, svi su oni bili dobri.

Ovom Zef Nekaju je došlo vreme da radi sa [Vehapom \[Shita\]](#) ovde u Prištini, bili su u istoj kancelariji. Kad sam rodila sina posle ćerke, poslao mi je razglednicu: “Rekla mi je draga majka, izađi kod vrata dobra vilo. Izašla sam i kod dunje videla leteo je moj brat zmaj, izašla sam pred njim, zagrlila sam ga, i

u krilo majci spustila. Nek postane ponos zemlje”. To neću nikad da zaboravim. Bio je katolik, ali je bio jako dobar, jako dobar. Vatreni Albanac. On je posle pobegao, nije ovde ostao, pošto mu nisu dali mira. Kao što nisu dali mira ni mom mužu i mužu moje sestre, obojica su bili u zatvoru.

Kaljtrina Krasnići: Da li je vaša sestra bila optužena za saradnju sa Nemcima? Ili zašto su je odveli...

Sazan Šita: Ne, ne, nije saradivala. Samo... oni u Mitrovici... zamisli, ja još nisam napunila 18 godina, 17 i nešto, mene, prva sam bila registrovana da nemam pravo da glasam. Zamisli ti to. Ja sam bila verena za Vehapa, kad je Vehap saznao, on je došao u Mitrovicu, otišao je kod Ilije Vakića, bio je predsednik, i rekao mu je: “Ona još nema pravo, kako...” Bili smo komšije s nekima koje su zvali Gica, njih je bilo pet devojaka i jedan dečak, one su bile partizanke, komunistkinje. A mi smo bili... svi su nas zvali reakacionari. Ah, nema struje [obraća se sagovornici].

Kaljtrina Krasnići: Ima. Možete li samo da ne ugasite?

Sazan Šita: Ne, ne, ah... izvini.

Kaljtrina Krasnići: U redu je.

Sazan Šita: I sad kad smo izlazili iz... jer sam se vratila u osnovnu školu, sa Bedrijom sam bila. Kad smo u redu izašli u grad: “Sazan, čekaj, još jedan, dva, jedan, dva, počni kao papir anđea Gospodnjeg”. I prolazili bi pored njihove kuće. Tetka moje majke je bila njihova komšinica, i rekli su: “Ova će da vidi kad dođe naše vreme”. I kaže meni ona tetka: “Pazi, uzeli su te na zub”. Rekoh: “Šta će da mi urade? Šta ja radim? Samo pevam i idem”. Ja sa plisom¹⁴, i sa crveno crnom zastavom, sa trakom. One su uzele... izgleda da su mi one uradile ono u vezi prava.

Kaljtrina Krasnići: I kad ste dobili pravo glasa?

Sazan Šita: Kad sam se udala, tu nije bilo... niko te nije pitao... u Đakovicu kad sam otišla, u Đakovici je Vehap bio glavni, bio je sekretar u Komitetu. Jedan Đoko Pajković koji je bio ovde, on je ubijao, bio je iz Crne Gore. On je čuo da Vehap koloniste, ove iz Crne Gore koje su Crnogorci doveli, da ih izbaci iz kuća, i iz... ovaj nije dozvolio. Ali samo jedan... otac Faik Hime¹⁵ bio je čovek sa iskustvom, rekao mu je: “Pazi Vehape, šta god uradiš, sve uradi sa dokumentima, jer ovde ne možeš nikome da veruješ”. I tražio je dokument, i dali su mu napismeno da je taj došao u Đakovici i rekao je: “Gde je onaj sekretarčić?” Sa omaložavanjem, “Koji... udaljava Crnogorce?” I od tada mu je krenulo nizbrdo, od tada su Vehapa uzeli na zub.

---

¹⁴ Keče, tradicionalna konusna kapa od belog filca koja se razlikuje od regiona do regiona, izrazito albansko.

¹⁵ Novinar Radio Televizije Prištine.

Drugi deo

Kaljtrina Krasnići: Kad ste se upoznali sa Vehapom?

Sazan Šita: Kad sam bila u Đakovici.

Kaljtrina Krasnići: Hoćete malo da nam pričate o...

Sazan Šita: Da. Jednom je došao u učionicu i držao nam je predavanje. Posle toga, u Đakovici su nas uzeli da igramo balet pošto su videli slike... i sala tamo u Đakovici, kao kafana, ili šta već, ne znam, ali je bila velika sala. Tu sam i ja igrala. I kad se predstava završila, onaj vlasnik kafane smestio me je da sednem tu gde su bile dve stolice, Vehapa je smestio na jednoj, i mene tu blizu. Ja nisam ni... ali tako je bilo suđeno. Onda tu je počelo upoznavanje i verili smo se. Ali dok smo bili vereni, Vehapa su premstili u Tiranu kao prevodioca, sa albanskog na srpski i obrnuto. U međuvremenu...

Kaljtrina Krasnići: Koje godine je to bilo?

Sazan Šita: Molim?

Kaljtrina Krasnići: Koje godine?

Sazan Šita: Koje godine? '45.

Kaljtrina Krasnići: Znači, posle rata?

Sazan Šita: Da, da, posle rata u Đakovici. Posle rata. I u međuvremenu otac i stric... njegov stariji brat i majka su prodali kuću u Đakovici, tada su za dukate prodavali. I ovi su sad hteli da kupe kuću i da se presele u Tiranu. Meni je Vehap saopštio, rekao mi je: "Tako i tako i tako, uzećemo se, dođi i ti sa njima u Tiranu". Rekoh: "Nikako". Reče: "Zašto? Ti voliš Albaniju". Rekoh: "Volim Albaniju, ali ne mogu da odem daleko od roditelja". Činilo mi se jako teško da se preselim, ne znam, sudbina. Samo... bila je sreća u nesreći. On posle nekog vremena ode kod Envera, jer je bio tu u predsedništvu, ode kod Envera i ispriča mu...

Kaljtrina Krasnići: Kod kog Envera?

Sazan Šita: Molim?

Kaljtrina Krasnići: Kod kog Envera?

Sazan Šita: Envera Hodže¹⁶. Tu je bio Mehmet Šehu¹⁷, svi najglavniji. Kaže mu: “Ja sam upisan...” Jer je bio upisan na fakultet u Beogradu: “Ako je moguće, ja bih hteo da nastavim”. On za obrazovanje i kulturu, odmah... dao mu je tri plate bez potrebe, bez rada i oslobodio ga je. Onda kad je došao u Đakovicu, posle nekog vremena smo se uzeli.

Kaljtrina Krasnići: I posle?

Sazan Šita: Posle, posle venčanja, iz Đakovice sada, prešao je u Prištinu. Njegov stariji brat, rekao je svom bratu da hoće da žive odvojeno. Imao je dve sestre, dva brata i majku, oca nije imao. Otac mu je umro. “Dobro”, reče. Zvli su ljude, odvojili¹⁸ su se. Vehap sa onim parama... svi su pričali: “A on je uzeo ćerku Etema, Idriz Deve, sad će Vehap sve pare da potroši”. Jer znači, kao ja sam navikla da živim u dobrim uslovima, a u Đakovici je život bio malo jednostavniji. Ja sam mu rekla: “Slušaj me Vehape šta ti ja kažem, molim te, kupi kuću, jer ja ne mogu da trpim ljude da pričaju o meni bez potrebe”. Ja sam stvarno bila iz [dobrostojeće] porodice... ali nisam navikla da živim... mi smo imali jednostavan život. Kod tate nije bilo luksuza.

Kaljtrina Krasnići: Još jednom, kako se zvao vaš otac?

Sazan Šita: Etem Deva, Etem Idriz Deva. Tu je u knjizi.

Kaljtrina Krasnići: A šta mu je Đafer Deva bio?

Sazan Šita: Daleki rođak.

Kaljtrina Krasnići: Znači iz porodice Deva je bio, dugo godina je živeo u Mitrovici, jel tako?

Sazan Šita: Da, Đafer Deva je knjigu napisao, 370 godina kako su išli iz sela Deva, nije iz Đakovice. Ali tu je selo Deva, blizu je.

Kaljtrina Krasnići: Ispričajte mi sad, šta je odlučio vaš suprug?

Sazan Šita: Eh, posle kad smo došli u Prištinu, prvo smo živeli pod kiriju, posle u ovoj kući. Imali smo jednog komšiju Straja, poznavao ga je Vehap, i pitao ga je: “Čika Sule, da li ti znaš da neko prodaje kuću, treba da kupim?” Reče: “Da, kod mene u komšiluku je jedan doktor Pantelić, jako je lepa kuća”.

---

¹⁶ Enver Hodža (1908-1985) bio je lider Komunističke partije Albanije i vladao je Albanijom kao diktator sve do svoje smrti.

¹⁷ Mehmet Šehu (Mehmet Shehu), albanski partizan i moćni komunistički lider blizak saradnik šefa komunističke partije Envera Hodže. Pronađen je mrtav 1981. godine, navodno je počinio samoubistvo, nakon čega su svi članovi njegove porodice, uključujući i njegovu suprugu Fikrete Šehu Sandžaktari, bili zatvoreni i proglašeni je za izdajnike.

¹⁸ Prema albanskoj tradiciji, kad braća dele domaćinstvo, zovu ljude koji bi im pomogli da podele imovinu.

Dođe za pola sata, kupi je, da kaparu, i ode na sastanak. Kad je došao kući rekao mi je: “Kupio sam kuću. I odmah se sutra selimo”. I iselili smo se. Tad je ova kuća, *ehe* {onomatopeia}, bila je... nije bilo bolje za ono vreme.

Kaljtrina Krasnići: Koliko je stara vaša kuća?

Sazan Šita: Ko zna koliko, u vreme Turske, *ihaha* {onomatopoeja}, tapije¹⁹ su toliko stare da... samo što se renovirala. Jednom je i doktor renovirao, posle ovaj moj sin koji je arhitekta, i on je... ali nije izgubila svoj stari izgled.

Kaljtrina Krasnići: Ima negde sto godina, više od sto godina?

Sazan Šita: Pazi, ja ovde živim već 70 godina, u ovoj kući, ima sto i nešto godina, ili dvesta, trista, jer je jako, jako stara. I postalo je kao trn u oku: “Kupili su kuću Pantelića...” Posle nekog vremena su ga uhapsili.

Kaljtrina Krasnići: Zašto?

Sazan Šita: Odakle je uzeo pare sad. Znaš kako? Od nečeg maleckog hoće da naprave nešto veliko. Međutim, on nije ni prodao, nit ništa, ali... nije važno. Ja sam bila u drugom stanju sa mojom ćerkom, Zanom. To je bio kijamet za nas. Sad dve sestre, brat, ja, Vehapova majka... svi, oni su se školovali. Ja ovde u gimnaziji, vrata su nam bila blizu, išla bih na predavanja.

Posle se zaposlila starija sestra... nismo imali primanja. Vehapova, Vehapova starija sestra, ona je postala učiteljica. Prvo u prodavnici, ali je posle postala učiteljica. Nastavila je školu, radila je i školovala se. Bili su jako pametni. Vehapova majka je bila jako pametna, ona je bila... samo što nije bila školovana, inače jako inteligentna. I deca su to nasledila, očigledno da je i otac bio, ali ne znam za njega, nisam ga upoznala, nisam imala priliku.

Rodila sam ćerku, napunila je tri dana i vodila sam je ovde u zatvor, jedan mali prozor {uzdiše} približila sam je. Tu je Vehap video svoju ćerku i više je nije video, video je kad se vratio kući, posle jedanaest meseci, s jednog mesta na drugo. Na tri: u Prištini, Đakovici, Peći. Šetali su ga po OZNA²⁰-ma, ispitivajući ga. Jedanaest meseci, i posle kad sam otišla da ga vidim, rekao mi je: “Sazan, znaš šta hoću da uradim? Hoću da priznam, da kažem: ‘Ja sam prodao kuću’. Kako bih se oslobodio jer su mi se smučila ova maltretiranja”. I kad su izašli na sud, za kuću, zašto je prodao kuću, sa dukatima je prodao, pet godina... ovaj Ali Šukrija je bio tužilac...

---

¹⁹ Dokument o svojini nepokretnosti.

²⁰ Odeljenje za zaštitu naroda - OZNA je bila bezbedonosna (kontraobaveštajna) služba Druge Jugoslavije koja je delovala na početku njenog postojanja. Ustanovljena je za vreme Drugog svetskog rata 13. maja 1944, a posle rata je marta 1946. godine reorganizovana u civilnu Upravu državne bezbednosti (UDBA) i vojnu Kontraobaveštajnu službu (KOS) Jugoslovenske narodne armije.

Kaljtrina Krasnići: Što, šta ima veze što je sa dukatima prodao, da li je to bilo...

Sazan Šita: Znaš kako? Tada su partizani kao: “Nećemo da pravimo kuće, nećemo ovako, hoćemo svi da budemo jednaki...” to su samo bile beskorisne reči. Ali tako je bilo, ne znam, samo je kijamet bio. I sad, tužilac je bio Ali Šukrija, kaže: “*Najstrožnja kazna do pet godina*”. Skoro je dve godine bio u zatvoru. Jedan Nikola Vujačić... odavde su ga odmah prevezli u Kukavicu, u Srbiji tamo, duboko... koji je radio sa Vehapom, bio je jako dobar čovek i voleo je Vehapa, cenio ga je, znao je s kim priča i šta priča.

Došao je jednom da me vidi i rekao je: “Znaš šta?” “Znaš šta? Ja ti predlažem, da uzmeš sva dokumenta i da odeš do Beograda u prezidium, tu mi je sin, sin od... brata, brat od strica”. Reče: “Marko Vujačić. Ti samo idi i traži njega, i odnesi mu to, nemoj da brineš”. Skupila sam sve što je bilo i otišla u Mitrovicu da kažem ocu da hoću da idem u... “Ne,” reče: “Ko će tebe samu da pusti?” Otišli smo zajedno. U onom vozu je bilo puno ljudi, bilo je hladno, nije bilo mesta... maltretiranje, ne pitaj. I kad smo stigli...

Kaljtrina Krasnići: U Beograd?

Sazan Šita: U Beograd. Kad smo pitali policajca, on nam je dao adresu i našli smo prezidijum. Stražaru dole kažem: “Tako, tako i tako”. Reče: “Ostavi ličnu kartu i idi gore”. “Koji je broj?” Dao mi je broj. I ja odmah gore uz stepenice, kucnula sam, niko se nije javio. Kucnula sam drugi put, opet, treći put sam otvorila malo vrata, nije bilo nikoga. Rekoh da vidim da li je neko na drugim vratima, kad sam tu ušla rekoh: “Treba mi Marko Vujačić”. Kaže: “Nije tu danas, na odmoru je, šta god imaš za njega, ostavi kod mene”. Ostavila sam mu sve.

Ali ipak nije mi bilo svejedno. Nekako sam se osećala... rekoh: “Htela bih da se vidim, jer mi je njegov brat rekao da se sastanem s njim, ne znam adresu, ne znam...” Dao mi je adresu. Interesantno, jako su se dobro ponašali tu, nije bilo kao ovde. I sa tom adresom ja i tata smo našli stan. Kucnula sam, otvorili su mi vrata. Kad su otvorili, jedan veliki četvorougani hodnik s vratima sa strane. Odmah do vrata u sredini jedan sto i četvoro ljudi je igralo karte. Ja sam pitala ko je, on je ustao i rekao: “Ja sam”. Ispričala sam mu, on reče: “Bez brige”.

I vratili smo se s tatom. Ne znam da li je prošlo mesec dana ili dva, vratio se. Skoro dve godine, jer je skoro napunio dve godine. Došao je posle dve godine. Tražio je posao, nikako, oni njegovi drugovi... interesantno nisu mogli da trpe čoveka koji zna bolje od njih, interesantno je to. Ali bili su mnogo sebični, tako sam se uverila, i bila sam dosta mlada, ali opet, uverena sam bila da ga ne podnose samo zato što je sposoban. Vehap je bio jako sposoban. Ne zato što je moj supruga, ali je bio jako svestran. I dobro je pamtio.

Uzeo je jednu knjigu, ako se dobro sećam “Tihi Don” od [Mihaila] Šolohova, mislim da je ta knjiga bila, ručno [je preveo]. Zanu je držao u krilu, Zana je bila mirna, nije bila... on je prevodio [knjigu]. Onda je otišao kod Džavita Nimanija, i rekao: “Ili mi dajte posao ili idem da pravim cigle. Ja ne mogu da sedim”. Prodao je neke stvari iz kuće, nešto, ali opet nije se moglo. Posle su mu našli posao...

Kaljtrina Krasnići: Da vas nešto pitam. Posle Drugog svetskog rata, taj posao koji je vaš otac radio, taj zanat, da li se i posle bavio time, da li su mu oduzeli imovinu... ili kako je bilo?

Sazan Šita: Ne, ne, ne. Posle je primao platu. Nije više bilo trgovine tada. Tada je deda umro. Ovi sinovi, jedan je bio krojač, ovi drugu su radili ovako, zaposlili su se, ali jako male plate. Nedugo posle toga se tata i penzionisao. Ali mama je krojila, sestre su radile, i tako su živeli.

Bili smo jako velika porodica. Moj deda je bio... kad sam bila mala, sećam se jedne stare žene sa crvenom kosom, i prstima obojenim u crveno. Tada nisam znala šta je to, samo sam pitala majku: “Ko je ova starica?” Ona mi je rekla: “Mnogo pitaš. Jedna starica”. “Ali zašto je ova starica kod nas. I ima crvenu kosu”. Interesanto, ne znam da li sam imala tri ili četiri godine. Rekla je: “Tvoj deda je uzeo da učini dobro pošto nema nikoga”.

I jednog njenog rođaka, koji nije bio oženjen, bio je bolestan, nije ga htela supruga njegovog brata, jer mu je i brat umro, deda ga je uzeo kući. On je imao tuberkulozu. Zamisli, mi koliko dece, koliko ljudi u kući, i ko je tad znao šta je tuberkuloza. Samo je moj otac rekao majci: “Slušaj me šta ti kažem, decu nemoj da dovodiš dole. Samo ih ostavi u dvorištu, ili gore, u tu sobu nemoj da ih puštaš da ulaze. I nemoj ništa da im daš da jedu”. Jer smo silazili tu, daj mi jedan limun, daj mi grožđe, svi, ne kao sada, tada je bilo jako...

Moja je strina imala jednu prelepu devojčicu, da ne znam... toliko sam bila ljubomorna na njenu lepotu da ne znam ni sama. Ona je uvek nju ostavljala dole, i nešto što je ostalo, neko grožđe ili nešto što je on dodirnuo, ko zna, ta devojčica je dobila tuberkulozu. Mom stricu je umrlo osmoro dece, jedan za drugim su preminuli. Jedva je ostao živ prvi sin, Kadri Deva, i posle još četiri devojčice. One su još uvek žive, on je umro pre dve godine.

Kaljtrina Krasnići: Pričajte mi malo, pošto ste vi živeli u Mitrovici, imali ste porodicu i u Đakovici, pričajte mi malo...

Sazan Šita: Porodica u Đakovici? Zašto? Porodica u kojoj sam se udala?

Kaljtrina Krasnići: Ne, ne pitanje je ovako. Mislim, dok ste bili mladi, vi ste putovali po gradovima, putovali ste u Mitrovicu, u Đakovicu, u Tiranu. Posle ste se udali i došli u Prištinu. Pričajte mi kakva je bila Priština tada kad ste vi došli? Kakav je grad bio?

Sazan Šita: Zamisli, kako je sada, ja ne mogu ni da zamislim... Mitrovica je bila bolje izgrađena, Priština ne. Bila je... kuće ovde gore, gde je urađen blok, tu su bile begovske kuće. To su bile dvospratne kuće. Tu su bila sva gospoda Prištine. Drugih kuća nije bilo, sve ulice, sve... Ono sad gde je bolnica, *uuu* {onomatopeja} tada smo rekli: "Da ideš do bolnice..." Nije bila bolnica, nego ulica, izgledalo je kao kijamet, jako daleko. Nije bilo lepih zgrada.

Kaljtrina Krasnići: Znači, grad je počeo da se gradi kad ste vi počeli da živite ovde?

Sazan Šita: Tako je.

Kaljtrina Krasnići: Pričajte mi malo o atmosferi izgradnje grada?

Sazan Šita: Sagradili bi jednu zgradu, onda bi se hvalili: "Napravljeno je ovo, napravljeno je ono". Uzimali su i od ljudi koji su imali platu, svako je davao novac. Nije mnogo, ali je bilo određeno, koliko se ja sećam.

Kaljtrina Krasnići: Doprinuli su za...

Sazan Šita: Da, da, gradili su. Mi... zaboravila sam da ti kažem, mi posle... uhapsili su Vehapa, nas su izbacili iz ove kuće. Đoko Pajković je došao i smestio se ovde. Nas su odveli u jednu kuću, zvali su to mesto Pionirski centar, nije sad tu Pionirski centar ali... u centru Prištine ovde jedna kuća. I tu je bila jedna soba sa kartonima po prozorima, ne pitaj. Jedna malo bolja gore, gore-dole. Onaj vlasnik kuće mi reče: "Sazan Deva, Sazan Deva, dođi ovde gore". Popela sam se. "Izvoli?" rekoh. Reče: "Imam jednu molbu". "Izvoli". Reče: "Bilo bi dobro da dole u one dve sobe budete vi, a mi gore u ove dve, pošto i ja imam dve ćerke..." Imao je još dva sina, ali jedan je bio u zatvoru, to je bio Avni Hasani. Reče: "Vidim da i vi imate ćerke i sina, da se ne mešamo puno". Rekoh: "Bogami Hasan efendija²¹, ne znam šta da ti kažem, pitaću svekrvu pa ću ti onda javiti". Sišla sam dole, "A," reče: "Šta je hteo?" Ispričala sam joj. Kaže: "Baš dobro. Bićemo mi dole". "U redu," rekoh: "I ja sam spremna". Ali šta sam uradila, nismo imali para da uzmemo ljude da nam srede neke stvari.

Kaljtrina Krasnići: I posle ste vi počeli da živite u toj kući i niste imali para da je renovirate, jel da?

Sazan Šita: Da. Vehapova majka, mi je rekla: "Sazan, žao mi je tebe, ižašao ti je posao". Rekoh: "To je za naše dobro". I ja sam počela prvo sa krečenjem, zatvorila sam rupe od... onda sam krečila, izbrisala, oprala sve. I bila sam malo... Ljutim se na sebe što sam bila previše precizna, puno sam radila. Nekad kažem dobro je što sam radila jer sam stigla dole, jer kad čovek sedi, on stvarno tone. I sredili smo, sedeli smo. Pet godina smo tu živeli. Posle pet godina, ova žena Đoke Pajkovića je bila ovde, ova Olga Glogovac sa njenim suprugom. Dve sobe su oni imali, ove druge... međutim, ona je bila ljubavnica Đoke Pajkovića, i ona ih je uhvatila...

---

²¹ Gospodin, gospodar, titula koju Turci daju učenim ljudima, pravnicima, službenicima itd.

Kaljtrina Krasnići: Ko?

Sazan Šita: Žena, Milica, Đokina žena, uhvatila ih je. I rekla je: “Ja u toj kući više neću da živim”. Posle su nama rekli: “Vratite se, kuća vam je na raspolaganju”. Vratili smo se u svoj dom. Posle sam ovde rodila sina Fatosu, posle i Arbnija, ovog što ste ga videli. Tako da, troje dece, imam ćerku i dva sina.

Kaljtrina Krasnići: Da li ste živeli samo sa decom i Vehapom, ili je bilo i drugih ljudi koji su ovde živeli?

Sazan Šita: Da, bilo je i drugih. Tu smo našli još dvojicu koji su živeli pod kirijom, oni su radili na radiju, jedan je svirao violinu, mislim da je bio Rom, ne znam. Barem je tako izgledao. I gore Subotići, koji su se posle preselili u kuću ispred nas. Oni su izašli, ovaj što je svirao violinu, jer je i Vehap radio na radiju, rekao mu je: “Ako mi date jednosoban stan, ja idem. Inače tražiću neki drugi posao, jer je nepodnošljivo živeti u ovoj zajednici”. Bilo je jako teško, posebno za mene, bilo je teško.

Onda su mu dali stan, on je otišao. Posle onaj Đoko Pajković je sredio stvar, tako da je njegovpašenog, sestra od njegove supruge i njen muž, on je radio u UDBI²², doveli su ih ovde. Opet mi s njima. I oni su dugo ostali. Ali je bio dobar onaj Danilo Zelenović, bio je iz Uroševca, ja ne mogu da zaboravim njegovu dobrotu, mogao je da uhapsi sve gore... Kod nas su se sakupljali, nije bilo televizora, po trideset ljudi, muškarci i žene u spavaćoj sobi, žene su sedele na krevetu, a muškarci sa strane. Soba je bila velika koliko i ova, možda malo šira. Ali opet, pričali su, svašta su pričali kao i ljudi...

Ali on je dole sedeo u sobi, i u drugoj sobi prekoputa. Ali nikad nas niko nije zvao da kaže tako je rekao Danilo. Bio je mnogo dobar, jako dobar. A žena mu nije bila dobra. Žena je bila ne pitaj. Mislim, u odnosu sa nama. Ovako ne znam, ali u ponašanju njen je suprug bio dobar prema nama.

Kaljtrina Krasnići: Koji je bio razlog, kako su svi ti ljudi imali prava da dođu da žive u vašoj kući?

Sazan Šita: Tako je bilo, svakome su nekog slali kući, tada je bilo... ‘47., ‘46, ‘47, *ihaa* {onomatopeja}...

Kaljtrina Krasnići: I na kraju kako se rešio problem vlasništva vaše kuće?

Sazan Šita: Na kraju, tako je Vehap tražio, ovaj Danilo... on u UDBI, oni su izgradili zgradu ne znam koliko spratova, dali su njemu. A ovim drugima, dvojici, tražio je... tražio je stan tu gde radi, i mogli smo se osloboditi.

Kaljtrina Krasnići: I kad ste se napokon oslobodili? (smeje se)

---

²² UDBA - Uprava državne bezbednosti.

Sazan Šita: (Smeje se) Bogami, bilo je možda '50... šesta ili sedma, kad smo bili skroz sami, samo porodica Vehapa, bez podstanara. Dosta smo... 17 godina sam bila sa nepoznatim ljudima. Ulazili su u cipelama, izlazili u cipelama, a mi smo prali (smeje se).

Kaljtrina Krasnići: Kako je počelo, kako je život tekao posle Drugog svetskog rata ovde?

Sazan Šita: Molim?

Kaljtrina Krasnići: Kako je život tekao posle Drugog svetskog rata, šta se pomenilo za vas?

Sazan Šita: Za mene je bila promena jer je Vehap dobro radio, i ja nisam htela da ostavim decu i Vehapa... pošto je on bio jako pedantan, radio je i kod kuće i u kancelariji. Uvek sam volela da mu spremim ručak, doručak, sve. Odgojila sam decu, sama sam ih obrazovala, pevala sam im patriotske pesme, pesmice. Deci i svim unucima, ovaj Arbnij nije, nije završio književnost, ali toliko lepo piše. To je nasledio od svog oca. I Zana kad je bila u Beogradu na studijama, napisala je članak za Politiku, svi su pričali: "A Vehap joj je napisao, Vehap joj je napisao". Posle su videli da oni pišu i posle Vehapa.

Kaljtrina Krasnići: I čime se bave vaša deca?

Sazan Šita: Ćerka mi je bila odlična od početka. Ovde je završila gimnaziju. U Beogradu je izašlo jedno pravilo, ko je od početka odličan i ima sve petice, upisuje medicinu bez prijemnog ispita. A Zana je uvek govorila: "Ja volim medicinu". A ja: "Kakva medicina dete, evo ti albanologija, ovako ćeš da uradiš, ovako ćeš, doktoriraćeš..." Kad je došlo vreme da ide, Vehap odmah: "Da". Ja: "Ne". Činilo mi se da mi ide ćerka daleko, takve misli (smeje se).

Ona reče: "Majko, ja ću zbog tebe da ostanem, ali da znaš i ako napunim 40 godina, ipak ću studirati medicinu". "Idi kćeri moja, idi, kad hoćeš". I tamo... ali mnogo se potrudila, posebno za jedan predmet, toliko je taj profesor namučio, da ne znam šta da ti kažem, farmakologija. Ona je bila možda treća godina... ne znam, ne sećam se sada, samo mi je rekla: "Mama imam jednu drugaricu, Nadu, moli me da dođe, odmor je mesec dana, kako bi ona mogla da nauči od mene pošto ja znam dobro". "Važi", rekla sam joj: "dođi ne brini".

Ja i od jetrve, i od devera, svu sam im društvo dočekala, samo nek se školuju. Kad je došla, kad su one došle, sedele su mesec dana, i otišle, imale su ispit. Ona devojka je položila ispit, kad je ušla Zana, "Zana Šita..." sa prezirom... ne znam kako... poreklo. Ona je bila vatrena, ona je rekla: "Ma kakvi, ja sam poreklom iz..." i uopšte je nije ispitivao. Uopšte je ne ispituje. Ona zove telefonom: "Tata, ovako mi se desilo, ovako, ovako, ovako. Molim te knjigu..." rekla mu je šta da joj odnese.

Otišao je Vehap u biblioteku, uzeo je knjigu, otišao je u Beograd da joj odnese. I ona je odnela profesoru, i rekla mu je: "Naše poreklo je evo odavde". On je sigurno video, i napokon je dala ispit, ali

ju je mnogo namučio. Ovde su posle dolazili profesori iz Beograda da predaju na fakultetu. Zanini drugovi, tada je Zana diplomirala...

Kaljtrina Krasnići: O kom periodu govorimo, koje godine?

Sazan Šita: '72. je bila, da, '72. I imali su dosta društva, ovaj Beleg i svi koji su bili na studijama u Beogradu. Sad on kaže: "Da li poznajete Zanu Šita?" Oni kažu: "Kako da ne, zašto?" "Hteo bih da idem da je vidim". Oni kažu: "Može kad god hoćeš". Zovu Vehapa na telefon i kažu mu: "Neki profesor, ovako, ovako, hoće da dođe". Kaže: "Dobro mi došli". I dogovorili su se u koliko sati, kog dana i sve. Mi smo imali jednu sobu gore, tamo iza kuće, ta je bila Zanina. Tu je bila i biblioteka... jer smo je sad postavili u hodniku pošto se promenio plan [kuće].

I imao je moj stariji sin Fatos jednu gitaru, on nije znao da svira gitaru, ali smo je kupili i ostala je kao ukras u uglu sobe. Došao je i Esad Mekuli²³, sa Sadetom Mekuli bili smo samo mi ukućani. Došlo je vreme da odu, on im kaže: "Esade, molim te, takva i takva stvar, kad bi još malo posedeo bilo bi dobro". Kaže: "Što da ne, ostaćemo". I sad, svi smo otišli na drugi sprat. I ovi što su došli i... ja, dobro, ja sam služila. On [profesor iz Beograda] je video one intelektualce, moćni, oboje, Sadet i Esad, i svi. I šta je uradio, kad je video da je pogrešio, rekao je: "Da li mogu da uzmem tu gitaru?" "Da". Reče: "Hoću jednu pesmu da vam otpevam". I otpevao im je jednu pesmu, ali se nije izvinio. Ali smo bili jako srećni što je došao i video ko su Albanci, i sad mi samo... Da ima dosta i Albanaca koji su intelektualci, ali tu su bili samo Sadet sa Esadom.

Kaljtrina Krasnići: Zbog političke pripadnosti gospodina Vehapa, da li su vaša deca imala probleme u školi ili u...

Sazan Šita: Zana, ne toliko zbog Vehapa. Zana je imala probleme u gimnaziji. Drita Kursani, još je živa, školska drugarica, Zana je jako volela da čita časopise i sve. Jedan časopis mislim da se zvao "*Rinia*" [Mladost] ne sećam se, i ona kaže: "Ah, ti to čitaš..." i ode prijavi je Komitetu. Ona tako... bila je u centru pažnje jer je bila stvarno, bila je sposobna.

Kaljtrina Krasnići: A druga deca...

Sazan Šita: Sad ću da vam ispričam. Dođe naređenje da ne dopustimo Zani da se školuje... dalje... da nema pravo, da nema pravo na školovanje. Zašto? Ne znam kako se zvao direktor... razredni starešina i direktor borili su se i jedva su sredili da završi maturu, jer je bila na četvrtoj godini. Stariji sin je završio elektrotehničku, jednom kad je došao, rekao je: "Tata, dobio sam devetku". "Zašto nisi desetku?" Kaže: "Pa tata, devetka..." Hoću da kažem da je voleo da deca što više... Ovaj drugi je završio arhitekturu.

---

²³ Esad Mekuli (17. decembar 1916. - 6. avgusta 1993) bio je albanski pesnik i prevodilac. Bio je prvi predsednik Akademije nauka i umetnosti Kosova

Oni nisu imali takve probleme, samo na umetnost nijedan nije otišao. Zato što je Vehap mnogo patio dok je bio u partiji i tako.

Kaljtrina Krasnići: Ono što mi sad radimo je skupljanje priča u vezi sa Prištinom, kakav je život bio u Prištini. Interesuje me sad tokom '70-tih, '80-tih, da li ste išli u pozorište, da li ste...

Sazan Šita: Da.

Kaljtrina Krasnići: Možete li mi malo objasniti kakav je kulturni život bio tada? Koja ste mesta posećivali, jeste li išli u poslastičarnicu, da li su bili neki restorani, kako je bilo?

Sazan Šita: Da, poslastičarnicu nisam volela, i kad smo išli, ja ništa nisam ni pila, ni... Vehap da. Samo sladoled u kornetu, ne sa kašikom. Rekao mi je: "Dobro, uzmi kao malo dete" (smeje se). Tako mi je rekao, i smejavao se. U pozorište smo uvek išli. Čak za pozorište, Muharem Čena je došao i rekao Vehapu: "Jasnić je rekao da dođe...", za mene, "u pozorište", pošto je on znao da sam u Mitrovici igrala kao dete. Vehap je rekao: "Da, odmah" ja rekoh: "Za koga to kažeš?" Reče: "Za tebe" "Ja imam usta, neću da idem" "Idi, žao mi te je da sediš kući. Da vidiš tvoje drugarice u kancelariji, uživaju. Piju kafu, piju čaj, uživaju pričajući, skoro sve vreme sede. Ti ovde po ceo dan samo radiš". "Dobro, šta radim? Za moju decu. Nemoj ti da se brineš, meni se ovako sviđa".

U pozorište smo uvek išli, on je stalno pisao za pozorište, bio je pozorišni kritičar, i za filmove, za... dosta smo putovali, i u Pulu smo išli kad je tamo bilo albanskih filmova. Čak jedan film, ne sećam se sad koji je bio... bio je i Abdurahman Šala tamo i... u filmu mislim, ne ovako... ovaj ga je pohvalio, pohvalio ga je. Kad je došao ovde, to što je on napisao, svi su umetnici pročitali. Đevat Čena je rekao: "Bogami, ovaj čiča Vehap, tamo nas je pohvalio a ovde nas kritikuje...", kaže: "kako nas je bre ovde kritikovao?" Rekao je: "Kritikovao sam vas da budete bolji. Za to sam vam trebao. Dao sam vam tamo nagradu kakvu ste zaslužili". Mnogo smo putovali, išli smo na odmor, po kućama smo dosta sedeli, ne po kafanama. Po kućama smo se mnogo okupljali, samo sam uživala tada. Sad nam je televizor oduzeo usta, ništa ti ne dopušta, barem tako ja smatram.

Kaljtrina Krasnići: Da li možete sad ukratko da nam ispričate čime ste se bavili i šta ste radili ovih poslednjih godina? Jer vam deca nisu ovde, jel tako?

Sazan Šita: Ne, samo mi je mlađi sin ovde, dva mlađa unuka su ovde. Ja, dok je bio Vehap... Vehap me je ostavio [preminuo] pre četiri godine, u novembru, četiri godine je bilo 8. novembra [2014]. Dok je on bio živ, nisam imala potrebe ni da čitam pošto nam je Akademia bila blizu kuće. Akademici su ovde bili svakog dana, ne isti... razgovori koje sam čula su me ispunili. Bila sam... za mene je najveće bogatstvo bilo ono što sam čula.

Posle Vehapa, čitam puno. Čitam oko sto stranica dnevno. Sad čitam Petro Markov²⁴ roman, "Halimi". Čitala sam ga, ali sad ponovo, pošto sam ranije pročitala. Ali dosadilo mi je, ovaj moj sin mi je kupio za 90 rođendan oko 60 knjiga. Imamo dosta knjiga, ali opet zna da ja volim knjige. I rekoh, da vidim šta ima. Otvorila sam Kadareovu²⁵ "Tvrđavu", mnogo sam je rano pročitala. Pročitala sam ponovo, činilo mi se da sam je sad prvi put pročitala. Pošto su mi se pomešale, mnogo sam čitala i ne... trenutno da, ali posle ih ne razlikujem. Još i starost i... puno, puno. Čitam i radim ručni rad. I filmove gledam ovde, albanske filmove, gledam neku pozorišnu predstavu, tako nešto.

Kaljtrina Krasnići: Da li imate sestre ili nekoga ko je još uvek živ?

Sazan Šita: Četiri sestre su me napustile. Pre dve godine mi je umrla najstarija sestra, ona je imala 92 godine. Imam još dve sestre, najmlađa je u Brezovici i živi tamo, i pušta kuću, to je kao hotel. I druga sestra mi je ovde u Prištini, druge nemam.

Kaljtrina Krasnići: S kojom sestrom ste bili najbližiji?

Sazan Šita: Sa najstarijom, sa najstarijom sam bila najviše... i sa najmlađom, jer posle šest sestara nam se rodio jedan brat. Moja je radost bila neopisiva. To je bilo '40. godine, kad mi se rodio brat. Bosa sam otišla da javim ocu da nam se rodilo muško. A on mi je rekao: "Idi kući, dete moje". Vratila sam se plačući, rekla sam majci: "Kako bre tata, tako i tako..." "Takav je, niti se ljuti, niti se raduje, nemoj ti da se brineš". Posle, '42. najmlađa sestra nam se rodila, sedma sestra. Ali sam je mnogo volela. Mnogo sam je volela, slikala sam se sa njom dok je bila mala. Ni sa jednom osim nje. Slikala sam se ovako, ali ne kad su bile bebe.

Kaljtrina Krasnići: A šta se sa bratom desilo?

Sazan Šita: Preminuo je, dva i pol meseci. Umro.

Kaljtrina Krasnići: Dosta je dece preminulo tada...

Sazan Šita: Molim?

Kaljtrina Krasnići: Deca su u to vreme vrlo lako umirala, jel tako?

Sazan Šita: Naša sudbina, jer smo mi bile sedam sestara, kad je preminuo rekla sam: "Zašto nije nas uzeo..." Jer mi je otac rekao: "Ne brini kćeri, Bog ga je dao, Bog ga je i uzeo". "Zašto Bog nije uzeo nas nego njega?" Rekao je: "Bog bira cveće po dvorištu". Da smiri mene.

---

²⁴ Petro Marko (25. novembra 1913. - 27. decembra 1991) bio je učitelj, publicista, novinar, član Komunističke grupe Tirana, albanski interbrigadista i pisac.

²⁵ Ismail Kadare (rođen 1936), albanski je pisac svetskog glasa. Prvi je dobitnik nagrade Man Booker International (2005. godine).

Kaljtrina Krasnići: Da li je bio vernik?

Sazan Šita: Tata? Bio je beктаši²⁶, ali pogresivan. Naima²⁷ i sve ove je znao. Oni tako recituju među sobom.

Kaljtrina Krasnići: Da li je beктаšizam bila porodična tradicija?...

Sazan Šita: Ne, ne, samo otac. Ne. A kod Vehapa, da. Vehap je imao oca i tetku, i strica. Jer je u Đakovici dosta rasprostranjeno.

Kaljtrina Krasnići: Šta mislite da je bilo najvažnije u celom vašem životu?

Sazan Šita: Za mene? Najvažnije mi je bilo kad se Vehap spasio, zato što je bio izmučen jedanaest meseci. I tamo kad je otišao, dali su mu da cepa drva, zamisli, eto. I to za ništa. Za mene je to bilo. Ni porođaj. Što nemam brata... kad sam rodila sina... čak i kad sam rodila ćerku, Vehapova majka se toliko radovala. A ja sama sebi kažem: "Hoće da mi udovolji". Ali kad se moja ćerka porodila, videla sam šta znači postati baka. Dete ti je tu spremno i tu ti je samo za zabavu, lakše ti je i veća je ljubav. I nije da imaš neka posla, imaš više vremena. Barem tako ja mislim. Tu mi je i unuka moga sina, [ćerka] najstarijeg unuka, on je Ardi Šita. Drhtim za njom, mnogo je volim.

Tri puta sam postala prababa. Najstarija ćerka Zana ima sina i ćerku, i još one, troje ih ima. Život mi je bio jako srećan, i kao dete, i kao udata žena. Imala sam problema, ali je to sve prolazno. Najbitnije mi je bilo da me Vehap nije samo voleo, on me je obožavao, to sam osećala. I to što sam čula od njegove porodice, mnogo sam ga volela, mnogo sam ga poštovala. Možda ih nisam ovako volela, jer čovek ne treba da... da kaže da... ali sam ih poštovala, pazila sam na njih. Bili smo zajednica, svakoga smo školovali, udali, oženili, mislim decu, i braće i sestre. I sada u starosti, ovaj sin me u oči gleda. Oni drugi su daleko, i sada je htela ćerka da dođe, a ja joj rekoh: "Nemoj da dolaziš po ovom nevremenu". Reče: "Svako kaže svojoj ćerci dođi a ti mi kažeš nemoj".

Kaljtrina Krasnići: Gde vam je ćerka?

Sazan Šita: Ona je u Americi. I sada, kao četrdesetogodišnjakinja kaže... Zamisli doktor u Zagrebu i Salihamidžić je poslao na neki kurs [specializaciju]. Ona kada je tamo otišla, istražila je nešto za decu, i javila mu, rekla: "Tako, tako, tako..." On se jako radovao. Međutim Skender Bošnjaku sa nekim Trajkovićem, rekli su joj: "Ako stigneš za tri dana dobro. Ako ne, ništa". Ona im je rekla: "Nemam krila za

---

²⁶ *Bektashi*, Bektaši islamski sufijjski red koji je osnovan u XIII veku, uglavnom se nalazi u Anadoliji i na Balkanu. Više je rasprostranjen u Južnoj Albaniji, prisutan je takođe i na Kosovu, posebno u Đakovici.

²⁷ Naim Frašeri (Naim Frasher) bio je albanski pesnik i pisac (1846-1990) Bio je jedan od najistaknutijih ličnosti *Rilindja Kombëtare* (Nacionalno buđenje), nacionalnog pokreta iz XIX veka, zajedno sa svojom dvojicom braće Samijem i Abdilom. Smatra se nacionalnim pesnikom Albanije.

tri dana, ja sam ovde i... dobila posao i sve". Ali, kao četrdesetogodišnjakinja je trebala da izvrši promene na fakultetu, imala je puno ispita. Samo su joj doktoraturu priznali. To joj je bilo na latinskom i sa skicama. Ali su joj skice bile... to si mogao da razumeš o čemu se radi samo dok si gledao skice. I tako je ostala tamo.

Treći deo

Kaljtrina Krasnići: Sad je poslednja faza, da li možete da nam pričate malo u vezi ovog perioda poslednjeg rata.

Sazan Šita: Molim?

Kaljtrina Krasnići: Da pričamo o periodu poslednjeg rata, '99. Kako ste proveli te...

Sazan Šita: To... stariji sin je imao sina i ćerku, i ženu... bili su razvedeni, ali kad je počeo rat, žena mu je rekla: "Ja uzimam decu, i vodim ih u Skoplje, posle ćemo iz Skoplja ići". Ovaj Fatos: "Ja ne mogu da ostavim decu, ti idi". On je ostao ovde. Ja sam izašla do pijace, nije mi se svidelo što je ostao, pravo da vam kažem. Htela sam da ode kod svoje dece, kod žene. Kad sam se vratila, zatekla sam ga baš tu dok se brijao, i bio je žut kao vosak. Rekoh: "Arbneša...", svojoj snaji: "Arbneša, šta je sa Fatosom". Kaže: "Mama, tužan je jer mu je rekla žena: 'Hoćeš li da dođeš, ja polazim za Ameriku?' Jer joj je sestra bila u Americi (kašlje). I sad on je... rekao je ocu: "Hajde idemo, i Arbni i svi". Otac mu je rekao: "Sine idi ti, dosta da ti odeš da ne mislim na tebe, za nas ne brini".

Sad ovaj mlađi: "Nikako, neću nigde da odem". Jednom, dva put... došli neki ljudi, da li su bili vojnici ili paramilitarci, oni su se mešali, ne znam. I pitaju Vehapa: "Čime se ti baviš?" I ja, da im on ne kaže da radi za [Savet] Ljudska prava, jer je on... odmah... interesantno, nije znao ništa da krije. Jako čudno. Ja sam mu pričala: "Neke stvari ne možeš..." "Sazan, ne mislim na to, ja pričam". "Dobro". I on reče: "Prevodilac". Kaže: "Šta prevodiš?" Kaže: "Sa srpskog na albanski, i sa albanskog na srpski". Knjige su mu bile poređane ovde, kaže: "Ove su sa albanskog na srpski, a ove sa srpskog na albanski". "Aha, dobro".

Bilo ih je petorica. Kažu: "Jel imaš ličnu kartu?" "Da". Izvadio je i dao mu. Izašli smo napolje, i kažu... ovaj je mlađi sin bio još uvek ovde, ali nije bio u kući. Kaže: "Šta ćemo sa ovim starcem?". Ja sam to čula. I sad, kad su pošli, ja mu kažem: "A legitimacija?". Bacio je tamo iza negde. Kaže: "Ne treba njemu legitimacija". Sledila sam se. I izašli su. Čekala sam da će opet da dođu. Vrata su se otvarala automatski iznutra, i kad su jednom zvonili, znala sam da su to oni i pričala sam na srpskom. Kad su zvonili... rekla sam ovim mojima, poznanicima da zvone tri puta. Čak, Adem Demaći je često dolazio, za ljudska

prava, oni... i on se tokom celog rata šetao sa svojom sestrom, i rekao je: "Kako me ne ubiju, psi?" Ja ne znam zašto je hteo da ga neko ubije. Mnogo je bilo čudno.

Došao je i zvonio jednom, ja kažem: "Ko je?" A on kaže: "Ko je... Ja sam..." Kažem sama sebi (smeje se)... i otišla sam, otvorila mu vrata. Kad su oni ušli unutra, rekoh: "Molim te kad dođeš zvoni tri puta, jer kad zvoniš jednom ja pričam srpski". I prošlo je to. Došla su opet trojica: "Daj mi ključ", imali smo jedna kola od sina. On kaže: "Daj mi ključeve od kola". Ja sam mu dala. Međutim, ovom mlađem sinu Arbnu se nešto pokvarilo i nije mogao da upali. Reče: "Srediću ja to sutra".

Ah, ne, pre je bila jedna Nada, i ona je radila sa Vehapom. Otišla sam i rekla joj: "Molim vas, sredite nekako, sredite stvar da Arbni ode iz kuće jer se jako bojim". Reče: "Videćemo". Jer sam ja otišla sama, ja sam izlazila. Znala sam srpski, nisam bila obučena... jer su one sa sela oblačile pidžamu ispod i dugačku haljinu, užasno... kuku kakva je bila ulica, užas... tim ženama je bilo teško, jer su videli da... koristili su ih kako su hteli. I sad, oni su došli i tražili ključ od kola, sin mi je bio gore, on im je dao. I otišao upalio je manji, dva automobila, jedan ženin, jedan njegov. Taj od njegove žene je upalio i uzeli su ga.

Ja sam otišla kod one Nade jer su nam rekli: "Ako vas sutra ovde vidimo... idite odavde. Voz sutra kreće za Skoplje". Ja sam joj rekla, on je otišao, i tako se to rešilo. I sad dolaze oni drugi put. Pravio je ključeve jedan Srbin, bila su neka braća, četvoro-petoro njih tu kod pošte, iza pošte. Vi možda ne znate, mlade ste. Jedan od njih je bio paramilitarac. On je jednom došao, ušao unutra i samo izašao, samo je video kola i izašao. Ništa nije rekao. A još dvojica su stajala iza njega.

Jedan Arbnov drugar, bio je sin jedinac, on je često dolazio. Doneli su mu dokument da postane paramilitarac. On je pobjegao. "Da li mogu da ostanem kod vas?" Vehap mu je rekao: "Nama ćeš učiniti dobro, dobro nam došao". I sad kad je on došao drugi put, on je rekao... čovek sa puškom, drugi... ovaj... kaže: "Sad ću ja da sredim to". Otvorio je haubu... otvorio je, ne, uzeo je burmašinu, haubu, odsekao je poklopac, otvorio. I oslobodio, sa jednim drugim autom... točak... zavezao je kola uz kola, i uzeli su. A on je bio ovde, taj drug i... "Aaa..." reče. Bilo mu je krivo. "Hajde", rekoh: "Nema veze. Nek uzmu". I dao mi je jedan papir...

Jedan oficir reče: "Ne možemo... treba vojsci, ne možemo da uključimo. Ali ko god dođe da ti uzme traži ceduljicu". I sad kad ovi dođoše, rekoh: "A cediljica?" Jer je on bio sa njima, a on reče: "Doneću ti". Posle nedelju dana, Vehap se odmarao u drugoj sobi, ja sam bila... reče: "Eva došao sam i doneo ti". Kad sam uzela, čitam {kao da čita} rekoh: "Ali ja ti nisam prodala auto". Kaže: "Pogrešno". Okrenuo se i napisao. Nije mi ništa trebalo, ali dobro. I otišao je...

A ja sam mu rekla: "Vidi kod nas je data reč, reč". Pre nego što su mi doneli... Reče: "I moja data reč je reč. Sigurno ću ti doneti". Ja sam samo htela... nije da sam mogla da uzmem kola. Kad je došao da mi donese, kaže: "Sredio sam kola". I kad je izašao, kaže: "Hoćeš da ih vidiš?" "Da". Stavio je onaj Šešeljev

plakat na prozor... i gleda mene šta ću da kažem. "Ou", rekoh: "Mnogo mu lepo stoji to, ova zastava". Zamisli! I sad počelo je, videlo se da se završava rat. Ovaj Arbnov drugar mi kaže: "Idi traži kola. Idi jer sada možeš da uzmeš kola". Ja mu kažem: "Eeej..." Reče: "Ne, ne, ne. Možeš da uzmeš. Znaš šta? Kaži da su sinovljeva kola, i baka mu je kupila kao uspomenu, tako..." On me uči i ja... O kuku, {drži glavu} kad zamislim šta sam uradila.

Izašla sam, odoh. Kad sam otišla, tu gde je bila vojska, kola nisu bila na dvorištu. Meni su rekli da su tamo na nekom mestu prenošeni. Ja odoh s jednog mesta na drugo. Neki mladi momci tamo... od... u prolazu što je između zgrada, ulazili su po dvoje: "Stoj!" I ja odoh. Kad sam otišla tamo gde su mi rekli, kaže mi jedan: "Šta hoćeš?" Rekoh: "Ovako, ovako..." "Daj mi ličnu kartu, daj mi onu ceduljicu (kašlje). Moj je otac oficir ovde". Dala sam mu, kad sam mu dala, tu mi je palo na pamet šta sam uradila, pogrešila sam. Kad je došao, kaže: "Nije ovde. *Ali ja ću da ga nađem. Bila je princeza grada...*". Bila su to dobra kola, velika... "Ja ću da ga uzmem, nemoj više da ga tražiš". "Dobro sinko, daj mi ti legitimaciju." Milom sam pričala, i bila sam sretna što mi je vratio [ličnu kartu].

Putem mi jedan Skender Nuka kaže: "Gde si to bila?" Ja mu ispričam. Kaže: "Da li si ti normalna? Ne vraćaju ljude, a ti hoćeš automobil". Rekoh: "Nekad ti čavka popije mozak, nemam šta da radim. Pogrešila sam". Kad sam se vratila, pet ljudi ispred kuće, paramilitarci. Otvorena vrata. Vehap je uzeo i ostavio lopatu i metlu ispred kuće, izašao je ispred kuće, da li su... ne znam, ali bio je ispred kuće. Presekla sam se, rekoh: "Aha, sada..." Oni sve što su kod komšija opljačkali stavili su po paketima. Međutim, jedan od komšija je zakovao vrata, i nisu mogli. I tražili su da preskoče odavde tamo, iz naše kuće u njihovu. Ali ja dok sam to saznala, dok sam pogledala Vehapa u oči, krv mi se zaledila. Oni su preskočili zid i...

Još jednom su došli noću, vojska je bila u gimnaziji. Ovde kod komšija jedno svetlo, samo je sijalica bila. Ona se pomerala kad je duvalo, ja to nisam ni primetila pošto nije bilo u mom dvorištu. Došli su vojnici, kucali su, trebala sam da otvorim vrata. Jedan mi je rekao: "Kakav signal dajete avionima sa tim svetlom?" "Kojim svetlom?" Rekoh: "Ulazite unutra!" Ušao je unutra, gleda, kaže: "Evo". Rekoh: "To nije u mom dvorištu, to je u dvorištu komšija". "Idi ugasi". Rekoh: "Ja sam žensko, idite vi sami ugasiite, odsecite. Vi ste vojnici, idite". Tu sam se ohrabrila pošto je stvarno noć bila, bilo je 22:00 sati noću, koliko je bilo... (smeh).

Kaljtrina Krasnići: I posle, kad se završio rat?

Sazan Šita: Kad se završio rat, ovaj mi je sin odmah došao, ovaj mladi. Zana je ostala tamo, i Fatos. Zana sa svojom ćerkom je ostala na granici Makedonije, jer je neropsihijatar, ona je psiholog bila... decu i sve, i sredili su ko hoće da ide, jednostavno došli su da im pomognu. Saopštila nam je: "Brzo dođite, hoću da vas vodim u Ameriku". Vehap je rekao: "Kakva Amerika bre, ja sam sada miran u svojoj kući, spasili smo se". I ovaj sin se vratio, jer je on ostao u Beogradu. Hteo je da ide za Mađarsku, pasoš

od njegovog mlađeg sina, imao je tri godine, nije bio potvrđen. Samo u Beogradu... ali teško mu je bilo, ali se spasio, jer je imao društvo, neke arhitekta su bile... sa društvom. Tako. Posle su se stabilizovali.

Kaljtrina Krasnići: I kako ste dočekali vest o oslobođenju?

Sazan Šita: Znaš kako? Čovek ne zna ni da se raduje. Onaj veliki stres, strah, bio je kijamet. Ja pričam za sebe... Posle, desetoro njih je ostalo u Americi. Desetoro, devetoro bogami, ne desetoro. Ali bio je kijamet, nije bilo lako. Čule su se četničke pesme ovde, puštali su na sav glas, *uhhh* {onomatopeja} kakve pesme, užasno, užasno. I taj njihov izgled kada su dolazili, bilo je da li ćemo da se spasimo, ili ne. Imali smo sreće. Jedno dvoje-troje komšija se spaslo, i oni su bili stariji... ne, mi smo bili najstariji, ali, hoću da kažem da nisu bili mladi. Mladi su imali... samo ovaj, moj sin koji je jedva otišao, i to poslednjeg meseca.

Kaljtrina Krasnići: Ko?

Sazan Šita: Arbnj, sa ženom i dvoje dece, koji su otišli za Beograd da bi otišli u Mađarsku. Ostao je ovde toliko vremena, za nas je bilo jako teško...

Kaljtrina Krasnići: Šta se desilo sa onim Srbinom koji je došao kod vas?

Sazan Šita: Koji dečko? Onaj Srbin? On je otišao za Beograd.

Kaljtrina Krasnići: Kad je on otišao?

Sazan Šita: On je otišao posle, posle... dosta je bio, jer je imao dosta poznanika. Bio je dobar čovek. Imao je majku, ženu je odveo za Beograd, [rekao je] za majku: "*Teta Sazan, hoćeš da dođeš kod mame?*" "*Zorane, zašto?*" Kaže: "Neće da dođe. Ja joj kažem da dođe". Rekoh: "Ja ću doći da joj kažem, ali ne znam da li će me saslušati". Ona kaže: "Toliki sam trud ostavila celih ovih godina i sad da odem u Beograd, da se kućim od početka. Ne ide mi se". Rekoh: "Idi sa sinom, neće niko da ti uzme kuću, možeš da dođeš kad hoćeš". U sebi... stvarno sam mislila da mogu da se vrate, činilo mi se da neće da se udalje.

Jednom su išli od vrata do vrata, i ovde u garaži, udarili su [vrata] od garaže, i rekli jedno drugom: "*Posle ćemo ovde da dođemo*". Ja sam bila u dvorištu. Otvorila sam vrata, gledam. Sve su ljude oterali iz kuća. Nama nisu otvorili vrata, nije nam niko kucnuo da izađemo. I kad bi hteli, ne bismo im otvorila vrata, ćutala bih, jer se videlo da je kraj. Otvorila sam vrata i otišla da pogledam turbe²⁸, znaš ona što je ovde na uglu, imala sam tu jednu drugaricu, Fatimu. Da odem da je vidim jer... kad sam izašla, videla sam gore kolonu ljudi. Neko sa kesom, neko... Kuku {dodiruje nedra}, tu mi je nešto... vratila sam se

---

²⁸ *Tyrbe* na albanskom, *türbe* na turskom, je grobnica, obično mauzolej značajnih ljudi.

kući, rekoh: “Vehape, ovako, ovako, ovako...” Reče: “Pusti, nemoj da pričaš o tome”. Rekoh: “Nisam mogla da odem do Fatime”. Odozgo su sve oterali.

Kaljtrina Krasnići: To su bili ljudi koji su živeli u Taslidže, jel da?

Sazan Šita: Molim?

Kaljtrina Krasnići: To su bili ljudi koji su živeli u Taslidže, jel da?

Sazan Šita: U Taslidže... svi ljudi, svi, svi.

Kaljtrina Krasnići: Gde ste ih videli? Videli ste ih iz...

Sazan Šita: Ja sam izašla na ulicu da odem do turbeta.

Kaljtrina Krasnići: Da. Znači, vi ste ih videli negde blizu gimnazije...

Sazan Šita: Blizu gimnazije, i kad sam okrenula glavu, masa [ljudi], znaš kijamet, bio je kijamet. Mnogo, mnogo teško. Jednom, htela sam da odem do te Fatime i da joj odnesem nešto da jede, jer je bila sama. Napravila sam jednu pitu od kukuruznog brašna, mi to zovemo *laknur*, stavila sam na tanjir i izašla. U kući preko puta nas su bili neki oficiri, neki... jedan me je uvek pozdravljao... da ti nije hladno kod nogu? [obraća se sagovornici]

Kaljtrina Krasnići: Ne, ne dobro mi je.

Sazan Šita: Pozdravljao me. Rekao mi je: “Gde ideš?” Rekoh: “Tako i tako, bila sam, ali nije bila tu. Vrata su bila zatvorena i vraćam se nazad. Evo izvoli, ako hoćeš probaj”. “Ne”, reče: “Hvala ti”. I ode. Drugi put sam otišla opet, on opet izlazi, nekako mi je bilo sumnjivo. Kaže: “*Ja sam iz Hrvatske, nisam Srbin*” Rekoh: “Hvala što ste...” I udaljila sam se. Znači, video je da se ja plašim, možda je primetio. Dosta sam se trudila da se ne primeti, ali mimika me je izdala.

Kaljtrina Krasnići: One kolone što ste videli, gde su išli ti ljudi?

Sazan Šita: Na voz. Na voz da idu u Skoplje, u... da se razidu. Ahmet Mumdziju, ne znam, bio je matematičar, on je ostao u Blacu. Tu je umro, zbog gužve nije mogao da izdrži. Kada sam videla naše komšije, petoro njih, da odlaze, rekla sam: “Fahri, gde ćete?” Kaže: “Idemo”. “Vrati se bre svojoj kući, gde ćeš tamo da ostaneš u Blacu? Znaš da je Ahmet umro?” On: “Nemoj mi reći!”. Rekoh: “Bogami čula sam na radiju, vrati se”. Nije se vratio. Nakon nekog vremena su se vratili. Rekao je: “Bila si u pravu”. Rekoh: “Nije, nego je takvo vreme”. To je bila poslednja noć, jedan čovek je otišao i ubio je Nazmi Gojanija.

Kaljtrina Krasnići: Da.

Sazan Šita: Poslednja noć. Bajram Keljmendi²⁹ sa dva sina... Kuku, kad sam otišla da ih vidim, kijamet, kad su došla tri tela kući. Kako se ta žena držala, samo je pričala šta je radio u Beogradu, kako je Bajram... ispričala je ona celu istoriju njenog supruga, šta je on... bilo joj je teško. Sad im je ostala samo jedna ćerka.

Kaljtrina Krasnići: Gospođo Sazan, hvala vam puno.

Sazan Šita: Nema na čemu, hvala i vama što ste slušali moje reči.

Kaljtrina Krasnići: Mi smo jako želeli da se sastanemo sa vama, i da popričamo. Ako vi smatrate da želite još nešto da nam ispričate...

Sazan Šita: Ne, to su manje stvari. Rekla sam ono najglavnije. Nema, dobro...

Četvrti deo

[Ovaj deo intervjua realizovan je 23. februara 2019. godine. Na zahtev gđe. Šita, seli smo da pričamo o stvarima o kojima nije bilo reči u intervjuu 10. januara 2019. godine]

Ermira Krasnići: U redu, hoćemo opet da prođemo kroz detinjstvo, da odradimo to prvo poglavlje detinjstva... Dakle hoćemo li početi odatle, da, od detinjstva?

Sazan Šita: Da, da, od detinjstva, da. Moje detinjstvo je ustvari bilo jako dobro, ali i sa malim problemima. U jednoj velikoj porodici, sa puno članova, sedam sestara. Otac je voleo obrazovanje, i nije nas ostavio bez škole. Čini mi se da ja nisam bila toliko poslušna, jer me je majka dva put udarila, sećam se jako dobro. Bili smo sa jednom staricom, nije bila tako stara, ali meni se činila kao starica, koja se brinula za nas da ne padnemo, čuvaa nas je. A njen sin Vehbija je završavao vanjske poslove.

Jednom je moja majka bila u kuhinji, kuhinja nam je bila daleko od kuće, kuća je bila jako velika, sa ogromnim dvorištom, sa voćem, povrćem, cvećem. Cveće je gajio moj otac, imali smo puna ruža, zumbula smo imali puno, kad bi procvetali, uživali bismo u mirisu. Imali smo dve vrste ljiljana, povrće je... moj stric je obrađivao. I u dvorištu smo imali jedno veliko korito... jamu, zvali smo je jama sa krečom, i bila je prekrivena blatom, zemljom. Jedan kutak odakle su oni stalno uzimali kreč, iz dvorišta, velika kuća.

---

²⁹ Bajram Keljmendi (Bajram Kelmendi) (1937-1999) je bio advokat i aktivista za ljudska prava. Podigao je optužnicu protiv Slobodana Miloševića pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju 1998. godine. Prvog dana rata NATO-a 1999. godine, srpska policija uhapsila je njega i njegova dva sina, Kastriota i Kuštrima. Njihova tela su pronađena sledećeg dana.

Jedan tatin rođak iz Đakovice nam je doneo komplet dimija³⁰, jako lepe, tkane, ručno rađene. I moja je majka jako volela da nas oblači. I po dvorištu nas je lepo oblačila. I taj dan joj kažem: “Hoćeš da nam obučeš dimije?” Imala sam pet godina tada, imam i sliku. I obukla nas je. Starija sestra, Meljihat, koja je bila dve i po godine starija od mene, kaže mi: “Da li možeš da preskočiš onaj deo gde je kreč?” Rekoh: “Preskoči ti, pa ću i ja”. Ona je preskočila i ja sam preskočila, isprljale smo dimije. E tu me je udarila majka, jer mi je rekla: “Pazi, nemoj da se isprljaš”.

Drugi put kad me je udarila, što vrlo dobro pamtim, imali smo u dnevnoj sobi minderluk³¹, sa jastucima od slame. Vi to sigurno niste doživeli. I jednu nedelju je majka radila sa bakom u kuhinji. Jednu nedelju strina je čistila unutra. I tada sam bila, nisam imala ni pet godina. I ona je očistila sobu, izašla, ja sam uzela one jastuke i bacila ih u sredini sobe i gazila sam ih nogama. Kad je moja strina ušla, viknula je, i majka je pomislila ko zna šta se desilo, došla je trčeći. Kad je došla: “Šta je bilo?” Reče: “Samo što sam očistila sobu, Sazan je bacila jastuke u sred sobe”. “Zašto kćeri moja?” Rekoh: “Pa nije kao ti uradila. Ti ih gaziš nogama, ona ih nije gazila”. I tu me je dobro pretukla što neću nikad da zaboravim. Moja baka, majka mog oca, imala je neke *porte*, one *porte* bile su metalne, sijale su. Ja sam joj tražila kako bih se igrala.

Ermira Krasnići: Šta su *porte*?

Sazan Šita: Znaš ono...

Ermira Krasnići: A okej, da, okej, kao klikeri.

Sazan Šita: Eh klikeri. *Porte* na albanskom. Reče: “Ne kćeri, to nije za igru”. Rekoh: “Ali meni se sviđaju”. Reče: “Tebi se sviđaju, ali ako je neko bolestan ja ću sa ovim da ga izlečim”. “Kako ćeš sa tim da ih izlečih?” Rekoh, i bila sam jako mala. Reče: “Dat ću pet komada onome kome su creva zapetljena i rekla bih im da uzmu zaprežna kola, i četiri čoveka da drže bolesnog i nek proguta jedno po jedno i creva će da mu se srede”. I tako je lečila ljude. I tetka mog oca, jednom me jako bolelo grlo. Otac mi nije bio kod kuće, bio je na putu. I nisam mogla da otvorim usta. Gnoj ili ko zna šta sam imala u grlu. Majka je rekla: “Idi kod tetka Đulzade, ona će da te izleči”. Živela je blizu naše kuće. Kad sam otišla, ona je uzela prst, umočila u neki prašak, to je bio salmijak, posle sam shvatila šta je to, salmijak. Prosejala je i time mi je namazala krajnike. Kad sam otišla kući, lakše sam disala. To su sećanja koja ne mogu da zaboravim.

Ermira Krasnići: A da li je ta narodna medicina bila prisutnija od lekara u to vreme?

Sazan Šita: Da, da, kod doktora ljudi nisu išli, i nije svako mogao da ide kod doktora i ako ih je bilo. Naša porodica nije da nije mogla da ide, jer kad je moj otac pre 86 godina doneo šnajdera kući da sašije dve haljine ovim snajkama, mojoj majci i strini, sa faltama, koje su bile, ko god ih je video... jer tada niko nije nosio haljine. Hoću da kažem da zavisi od porodica, kakve su bile porodice. To su moja sećanja iz detinjstva. Posle za školovanje ti je zapisano.

---

³⁰ Tradicionalne vrlo široke pantalone koje su se nosile po Osmanskom Carstvu, koje su vremenom postale sinonim za oblačenje *ala turca*, kako žena, tako i muškaraca.

³¹ Dušek ili slamarica koja se prostire po delu na kojem se sedi.

Ermira Krasnići: Hoćemo onda samo malo ovde da stanemo? Interesuje me ova unutrašnja struktura, organizacija poslova unutar porodice, imali ste tu staricu koja se brinula za vas, i nedelju dana je vaša strina obavljala neke poslove, i nedelju dana vaša majka. Znači, bila je neka unutrašnja organizacija.

Sazan Šita: Da, da. Radile su redom. Nedelju dana jedna u kući, nedelju dana druga po dvorištu, u dvorištu, daleko je bila kuhinja, čak do kapije. Daleko od zgrade. Ne kao sada da je kuhinja unutra. I tako su radile.

Ermira Krasnići: Kakva je kuća bila? Kakva...

Sazan Šita: Kuća nam je bila jako velika. Po mom mišljenju, za ono vreme, sad kad analiziram, bila je jako dobra. Imali smo i veliko dvorište, sa groždem, sa svime što... svo voće smo imali u dvorištu, čak i mušmule. To su stavljali sa slamom, u jedno drveno sanduče i stavili su u podrum. Nismo imali podrum sa pločicama, podrum samo podrum, jedan mali prozor tu gde su držali povrće, voće da se ne pokvare.

Ermira Krasnići: Da li je kuća bila u otomanskom stilu ili... Da li je bila u otomanskom stilu ta kuća u Mitrovici ili kako?

Sazan Šita: Pa bila je jednostavna ovako, ne znam na šta misliš.

Ermira Krasnići: Objasnili ste da ste imali minderluke...

Sazan Šita: Minderluk je imala, orman za dušeke, pošto smo pre po dušecima spavali. Ispod dušeka je bio jedan ormar gde su držali drva. Jedan drugi ormar je bio na dva sprata. Čajnik, šećer i pribor za čaj je tu stajao. Imali smo i hamamdžik³². To je bilo kupatilo, kupatilo. To je bio mali hamamdžik, tu smo se kupali.

Ermira Krasnići: A ko je bila ta starica? Da li je to bila neka žena iz porodice koja se starala o vama ili...

Sazan Šita: Ona što nas je čuvala? Ne, mislim da je ona bila Romkinja s njenim sinom. Jer je bila dosta tamnoputa u licu, sad kako je analiziram. A ovaj Vehbija je donosio i odnosio hleb u pekari. Pet hlebova su mesili, oko 40 centimetara su bile tepsije, sada kako analiziram. Uvek smo imali kukuruzni hleb. Onaj kukuruzni hleb sa kiselim mlekom i sa... Kad su imali sarme, kad su imali kupus s mesom, uvek su... ili meso s lukom.

Ermira Krasnići: Pomenuli ste da ste imali i Jevreje u komšiluku...

Sazan Šita: A kod... kod... kod majke moje mame. Kod bake, da. Tu u blizini su bile tri kuće Jevreja. One nisu uopšte imale dvorište, odmah do puta im je bila kuća. Bez dvorišta. Samo su izlazili ispred kuće, imali su neke stolice, neke tronošce, na kojima su sedeli. Uvek su ispred imali tepsiju sa ispečenim semenkama od bundeve. Uvek su jeli semenke. Muškarci su radili sa... Mi smo se, na primer, igrali sa lutkama, trebalo je lutkama da se sašiju neke dimije, neke haljine smo pravili za bebe ili ljuljašku od... Šta sve nismo radili. I išli smo, uzimali, oni su imali katalog bez materijala gde si mogao

---

³² Kućno kupatilo.

da vidiš koje mustre imaju, po deset centimetara. I mi smo uzimali to što nam se svidelo, išli bi i uzimali kao bajagi da nosimo kući da vidimo koji [materijal] da kupimo. Jednostavno uzimali smo bez dozvole i radili na njima. Ja sam bila bliska sa sestrom od tetke od moje majke, jer moje sestre se nisu igrale sa lutkama kao ja. One su se igrale nekih drugih igara, ja sam jako volela [da se igram] sa lutkama. Pravila sam i krevet od žice, i uvijala sam ih u ove papire što su... što se malo otvaraju, ne znam kako se zovu ti papiri. Mislim da ima još tih papira. I sa trakama sa strane. Pravila sam ljuljaške, znaš šta je ljuljaška?

Ermira Krasnići: Ljuljaška...

Sazan Šita: Ljuljaška, da. Napravila bih četvorougao i lepo sam ih zavijala sa jastukom i sve kao da je original samo za lutke... za lutke.

Ermira Krasnići: A taj tekstil ste uzimali od Jevreja...

Sazan Šita: Jevreji, oni su nam davali. Oni su bili najglavniji u Mitrovici što se tiče prodaje toga. Njihove su radnje bile snabdevene. Možda su i Albanci imali, ali najviše su mi ostavile utisak te prodavnice. Jer su ti davali, ništa ti nisu rekli. Mi smo kidali [materijale] i vraćali, oni to nisu kontrolisali jer nisu imali zašto. Nisu mislili da nama trebaju tih deset centimetara.

Ermira Krasnići: Da li su se i porodice družile...

Sazan Šita: Da, da. Naročito sa ovom... sa majkom od ove Juliane koja kad su došli Nemci, pre nego što su došli Nemci, oni su već znali da počinju da skupljaju Jevreje, dovela je kod mog ujaka. "Aga³³ molim te, uzmi moju ćerku, čuvaj mi Julianu", tako se zvala i bila je jako dobra devojka, možda je imala negde 25 godina. Ali je i dobra bila, i bila nam je bliska, mislim kad se čovek druži...

Ermira Krasnići: I oni su je skoro... Oni kao da su je dali... jel da? Roditelji su je dali samo da joj spasu život...

Sazan Šita: Rekla je: "Tebi je ostavljam u amanet³⁴". Sad, on je mogao i da se oženi sa njom jer je bila jako lepa, jako dobra. Ali, moj ujak... Mi smo Albanci malo (smeje se), mi smo egoisti, želimo samo za sebe, volimo da se brinemo samo za naše. I za ženidbu i za sve, Albanac sa Albankom. A sa Jevrejkom kakva ženidba. Ali je ona možda tako mislila.

Ermira Krasnići: Posle su i nju odveli...

Sazan Šita: Da, da. Našli su i nju. Neko je špijunirao, svega je bilo. Sigurno je neko špijunirao.

Ermira Krasnići: Da li se sećate kako su izvršili [etničko] čišćenje Jevreja u Mitrovici? Da li su išli od kuće do kuće? Da li se sećate metode koje su koristili?

---

³³ Turski plemić nižeg ranga.

³⁴ *Amanet* je bukvalno poslednja volja, ali u albanskoj usmenoj tradiciji ima svetu vrednost.

Sazan Šita: Oni su to *Feldgendarmerie*³⁵ zvali. Kada su izašli na ulicu udarajući stopama po zemlji, izazivali su užas. I kad... drhtala si. Bili su jako strogi. Jako. Odvodili su ih sve iz kuća. I zatvarali su vrata... šta se desilo sa tim kućama, ne znam.

Ermira Krasnići: Da li su one još uvek u Mitrovici?

Sazan Šita: Ne, ne... Mitrovica se dosta promenila, dosta. Izgradili su, čak je ona ulica gde mi je baka živela... majka moje majke, možda ne bih znala ni da pronađem. Odavno nisam bila, nisam imala zašto da idem. Porodica mi nije bila tu. Jedna sestra koja je ostala, ona je često dolazila ovamo i tako.

Ermira Krasnići: Na kojem jeziku ste pričali sa Jevrejima?

Sazan Šita: Oni su imali svoj jezik, jezik koji mi nismo znali.

Ermira Krasnići: Ne, koji je vaš zajednički jezik bio, na kojem jeziku ste pričali?

Sazan Šita: Sa Jevrejima? Srpski. Srpski. Oni su znali srpski. Da. I mi smo znali srpski.

Ermira Krasnići: Da li ste ih posećivali za njihove praznike?

Sazan Šita: Ne.

Ermira Krasnići: A oni vas?

Sazan Šita: Molim?

Ermira Krasnići: Da li su oni dolazili za vaše praznike?

Sazan Šita: Ne. Tu se nismo mešali. Ne znam zašto. Na primer, sa Srbima da. Srbi su dolazili. Imali smo... tata je imao jednu... Gospođa Mitra su je zvali. Imala je tri ćerke i mi smo se družili sa tim devojkicama, kao da su Albanke, nismo ih razlikovali. Mislim na nas, decu. A ovi stariji su znali kakva je situacija, ali mi nismo. Posle nekog vremena da. Kasnije... i ja sam kasnije shvatila da ne bi trebalo da se družimo.

Ermira Krasnići: Da li se sećate i nečeg drugog u vezi Jevreja, što bi bilo dobro da nam ispričate?

Sazan Šita: Ne. Ne, ne sećam se.

Ermira Krasnići: To druženje porodica, šta su vam oni doneli? Kakvo je druženje bilo? Nešto, neki detalj...

Sazan Šita: Molim?

Ermira Krasnići: To druženje porodica, šta su vam oni doneli...

Sazan Šita: Sa Srbima?

Ermira Krasnići: Ne. Jevreji me interesuju.

---

³⁵ Na nemačkom.: *Feldgendarmerie*, terenska vojska.

Sazan Šita: A, Jevreji. One žene ništa nisu radile, ceo dan su sedele. Svaka je bila deblja od druge. Samo snajke, imali su dve mlade snajke i ova Juliana, ćerka, one nisu bile debele. Ove druge sve. Po ceo dan su jele semenke od bundeve. Ja ne znam šta su radile unutar kuće. Kad su stigle da rade?

Ermira Krasnići: Pomenuli ste da nisu imali dvorište... koristili su da naprave prodavnicu ili...

Sazan Šita: Ne, ne. Takve su im kuće bile.

Ermira Krasnići: Okej.

Sazan Šita: Kuća im je bila, kao sad ova naša kuća da je direktno na ulici. Tako su oni imali.

Ermira Krasnići: Albanci su imali i spoljni zid, ili kako?

Sazan Šita: Da, ne sećam se da je neki Albanac imao takvu kuću.

Ermira Krasnići: Vrlo interesantno.

Sazan Šita: A jedna, majka ove Juliane, imala je... imala je... stepenište, dole je bila pekara. Pekara... Ove druge dve kuće ne, oni direktno na ulicu, nisu ništa imali.

Ermira Krasnići: Da li se sećate njihove kuhinje? Šta su jeli?

Sazan Šita: Nisam ulazila unutra.

Ermira Krasnići: Ne, ne, mislim na jela, da li su bila ista kao naša?

Sazan Šita: Ne znam. Ne znam, pošto nismo nikad ulazili... nismo nikad ušli u njihovu kuću. Samo ispred kuće smo ih viđali. Jer unutar kuće, ne. Nisu nas puštali, inače bismo možda ušli, ali...

Ermira Krasnići: Gospođo Sazan, vi ste hteli da... Da nam pričate opet o ratu.

Sazan Šita: Da.

Ermira Krasnići: Bili su neki detalji koji su vam pali na pamet, i činilo vam se važno da se to dokumentuje. Hoćemo da pređemo na taj momenat?

Sazan Šita: Da, da. Da.

Ermira Krasnići: Kakav je rat bio za vas?

Sazan Šita: Oba moja sina nisu hteli da idu van zemlje bez nas. Ili sa nama zajedno ili da ostanu i oni. Žena starijeg sina Iliriana je imala dvoje dece, Artu i Arija. Ona je odmah uzela decu i rekla Fatosu: "Fatose, ja neću da ostavim decu ovde, ja idem za Skoplje, hajde i ti". On: "Ne, neću da dođem bez mojih roditelja". I jednom dok se put još nije zatvorio, ja sam bila na pijaci, kad sam se vratila našla sam ga... To sam jednom rekla... i bilo mu je jako teško. Rekao je: "Izvinjavam se što vam okrećem leđa". Mi smo se radovali što ide kod svoje porodice. Arbnji sa ženom i dvoje dece, Ardija i Albija. Albi je imao tri godine. On je 26 dana ostao ovde sa nama. Sve probleme, sve te poteškoće je doživeo sa nama zajedno. Arbnji je stavljao merdevine i gledao vatru dok se neka kuća palila, izgledalo je kao da je blizu

kuće. Noću je bilo strašno videti vatru. Prekoputa naše kuće toliko je bilo vatre da se činilo ko da će i kod nas da dođe...

Ermira Krasnići: Zapalila se neka kuća u komšiluku, jel da...

Sazan Šita: Da, prekoputa, prekoputa.

Ermira Krasnići: Pričali smo za kuću od komšija koja se zapalila, da li su oni bili uključeni u politiku ili zašto baš njihova kuća?

Sazan Šita: Ne. Ne, ne, ne. U ovom našem komšiluku je bila samo jedna srpska kuća. Imao je tri sina. Neki Đurđa, Đurđa su ga zvali. Njegovi sinovi su bili jako problematični. Kad su ih oterali, srećom kod nas nisu došli, samo smo čuli da je neko udario nogom vrata od garaže. Nisu ušli unutra, niti su nam kucali na vrata... ostali smo tu unutra, jer su sve druge oterali. Čak, kad je došao posle rata onaj vlasnik kuće da se pozdravi, oni su ostali napolju. Rekli su mu: "Daj pare". Rekao je: "Nemam para". Uzeo je malu devojčicu i rekao mu je: "Ili izvadi novac ili ću da je bacim u bunar". On je morao i rekli su mu da se udalji.

Ja sam izašla do samoposluge. Kupila sam hleb i mleko kako bi dala i njima, pošto je ona žena imala petoro dece. Kucala sam, niko nije izašao. Gledam kroz ključaonicu, vidim neke cipele koje je stalno oblačila kada je dolazila kod nas. Cipele kao *nalane*³⁶ onako, da. I došla sam kući kažem: "Vehape nisu tu... kod komšija nema nikoga". Posle smo saznali da su proterani. Oni su došli i živeli tu neko vreme.

Ermira Krasnići: Paramilitarci?

Sazan Šita: Taj... taj... ti Srbi... Jednu bošću sa stvarima njihovih ćerki su ostavili ispred naših vrata, jer nisu mogli da nose, da odnesu svojoj kući. Ja sam videla, ali sam se udaljila. Šta će mi... jer sam ponekad otvarala vrata. Jedne noći smo videli požar, zapalila se cela kuća, kakav kijamet je bio. U ulici Bajram Keljmendija kuće koje su se palile, zamisli, mi smo ovde videli kao da je ispred kuće. Noću je strašno videti požar. Arbnji je gledao sa merdevina koje se kuće pale i mislili smo da će i kod nas da dođu da nas zapale. Ali su oni videli da se mi tu šetamo, naročito ja, ovi drugi ne. Nisam im dozvolila, samo ja. I srpski sam znala malo bolje. I bila sam obučena normalno, kao... možda i nisu znali da sam Albanka. Ali kad sam izlazila posle da pričam na telefon sa decom, tamo kod pozorišta kakve pesme, četnici, naježio si se od pesme.

Ermira Krasnići: Gde ste odlazili da pričate preko telefona?

Sazan Šita: U jednoj kući tamo, sestra mi je bila blizu... blizu bolnice, u stanu. U tom stanu je bila velika porodica, nisu ih dirali. Ostavili su im i telefon. Nama su ukinuli telefon, nismo imali. Izašla sam dva, tri puta više ne.

Ermira Krasnići: Da li ste izazili da čekate red za hleb...

---

³⁶ Vrsta drvene obuće sa dve visoke štikle, jedna pod petom, a druga pod prednjim delom stopala.

Sazan Šita: Kako da ne. Tu u samoposluzi je bio red. Mi smo imali sve u kući. Ali ja sam više izlazila za ove komšije, bilo mi je žao dece. On mi je rekao: “Tetka, samo mi je pola vreće brašna ostalo, nemam više za decu”. On nije uspeo ni to pola da potroši, jer su ih proterali. Sve su ih proterali.

Ermira Krasnići: Da li su celo naselje proterali ili samo neke?

Sazan Šita: Još jedan čovek iz komšiluka je ostao, nisu ga dirali, inače svi, svi su otišli. Jednom kad sam izašla da idem do... kod Sahat Kule je jedna tekija. Tu sam imala jednu drugaricu tu Fatimu. Ponekad sam išla kod nje, ili da joj nešto odnesem ili da je vidim. I kad sam jednom otišla, kad sam videla gomilu ljudi odozgo, nisam mogla da ostanem. Došla sam kući i rekla sam mu: “Vehape, ovako ovako”. Kaže: “Nemoj ništa da mi pričaš”.

Ermira Krasnići: Ljude koje su gurali iz grada, koje su sklonili, Albanci proterani iz svojih domova...

Sazan Šita: Svi, svi, svi. Kao da su ovce.

Ermira Krasnići: Kud su ih terali?

Sazan Šita: Odozgo su išli nadole. Da li su ih vodili na stanicu, ili u Albaniju, ne znam, samo... puno ljudi.

Ermira Krasnići: Kako ste vi odlučili da ostanete kod kuće?

Sazan Šita: Eh sad... Kad su jednom došla četvorica-petorica njih, Arbni je bio tu, ali se nisu popeli gore, samo su ušli u ovu sobu. Pričali su sa Vehapom, ja sam im rekla da je prevodioc, jer je bio za ljudska prava, čak mi je dokumente dao da sakrijem. Rekao mi je: “Sazan, sakrij negde samo da ja ne znam, jer ako me pitaju ja ću da im odgovorim”. Ja sam iskopala zemlju, imamo malo dvorište iza kuće. Iskopala sam, obezbedila ih, zakopala pod zemljom. I spašeni su bili. Došla su dvojica, obojica naoružani. Jedan mnogo visok, drugi malo niži *trap, trap, trap* {onomatopeja} jedan se popeo gore. Gore je bio Arbni sa porodicom, sa decom i ženom. Nas dvoje dole.

Ovaj dole koji je nosio pušku kaže Vehapu: “Sedi na drugi stepenik. Sedi.” I pušku mu je približio ustima. Posle mu je rekao: “Izvadi pare”. On je uzeo i otvorio svoj novčanik. Rekao je: “Samo ovoliko novca? Izvadi pare”. Kad je ovaj moj sin čuo, dao je ovome što je bio gore, i on je sišao dole i rekao: “*Idemo*”. Rekao je: “Sutra da vas ne vidim ovde”. Sin mi je rekao: “Mama, idemo svi”. “Molim te sine, idite vi, za nas nemoj da se brineš”. Mi smo odlučili da ostanemo kod kuće. Bili smo stari, gde mi da idemo? Šta se desi, nek se desi u našoj kući. Međutim, ovoj deci nije bilo prijatno. Tada se on spasao i otišao van. A jednog dana jedan vojnik, to je bio poslednji dan... poslednji dan...

Ermira Krasnići: Bombardovanja?

Sazan Šita: Ah, sada bombardovanje. Kad su padale bombe, ovaj mlađi sin [unuk] Albi, tri godine je imao, odozgo je silazio i dolazio ovde da se sakrije ispod stola: “Ja ću da sedim ovde kod deda Hapa”, činilo mu se da će ovde da se spasi... gre'ota je bila. Oči su mu sijale od straha. Bilo je strašno. A ta poslednja noć, kad je bio ovaj... kad su ubili Nazmi Gojanija. Nazmi Gojani je bio u svojoj kući, ušao je, ubio ga je, uzeo mu novac. Ubio ga je, i sutradan ili prekosutra nije više bilo rata. Hoću da kažem, bio je

zadnji dan. I došao je jedan vojnik i kaže: “Došao sam da se okupam u kupatilu”. Rekoh: “Ne znam da li imamo vode”. Vode smo imali, ali... i šta sam imala... nisam znala kako. Kad sam mu rekla: “Izuj se”, skinu cipele, tad je video da smo mi Albanci. Rekao je: “Idem negde drugde”. [Sin] je ostao 26 dana...

Ermira Krasnići: Otišao je u Skoplje ili kako?

Sazan Šita: Ne, bogami otišli su ovako... da izađu van države, ne znam gde je bio, zaboravila sam. Ali su se spasili, što je najbitnije, spasili su se.

Ermira Krasnići: Kako ste dočekali 12. juni, dan oslobođenja Prištine?

Sazan Šita: 12. juna, kad sam ja videla vojnike kako dolaze...

Ermira Krasnići: Sad smo kod 12. juna kad su došli vojnici. Ali recite nam, koji vojnici su prvo došli? I kako su otišli oni drugi?

Sazan Šita: Puno je bilo vojnika po ulici. I kad sam ih videla, činilo mi se da su gladni. Ovde u blizini škole “Elena Đika”. Došla sam kući, napravila nekoliko sendviča, i dok sam izlazila došao je Zekerija Cana³⁷, bio nam je kućni prijatelj. Rekao je: “Gde si to pošla, domaćice?” Rekoh: “Videla sam neke vojnike”. Reče: “Svaka ti čast”. Došao je, sedeo i pričao nam je o Bajramu Keljmenđiju. Odmah sam otišla pošto smo ih poznavali. Tu je bila Nekibe, čekali su tela.

Ermira Krasnići: To je bilo prvih dana bombardovanja, kad su ih ubili da li pričate o...

Sazan Šita: Ne, njih su, njih su... ubili su ih...

Ermira Krasnići: 24. tada...

Sazan Šita: Nekoliko dana pre... pre oslobođenja.

Ermira Krasnići: Ne, ne. Ubijeni su u prvoj noći bombardovanja. Bajram Keljmeni sa sinovima.

Sazan Šita: E pa ne znam, jedino što je najbitnije, znam da kad sam otišla, doneli su tela i nisu mogli da ih odnesu gore pošto su sanduci bili jako veliki, a stepenice uske, ostavili su ih dole. Ali Nekibe... mnogo mi je žao što nisam mogla da zapamtim njene reči. Da izgubi tri muškarca i da preživi, svaka joj čast, da se začudi čovek. A ovi vojnici posle, celo naselje se diglo na noge, bila je velika sreća.

Ermira Krasnići: Da li su bili iz OVK, ili NATO?

Sazan Šita: Ne, ne, NATO. Nije OVK. OVK nisam videla ovde u Prištini, ali... u Prištini, ja celom Prištinom nisam prošetala, ali ovde u našem naselju je bio samo NATO. Jer posle ova deca i oni koji su ostali ovde... kako su svi tako saznali odjednom i svi izašli na ulicu sa cvećem i sa toliko radosti, to je bilo neopisivo.

Ermira Krasnići: Kako ste vi saznali da ulazi NATO? Kako ste se osećali sigurni da izađete... Vi ste videli sve vrste vojske koja je dolazila i odlazila, ali kako ste znali da ste sad sigurni?

---

³⁷ Zekerija Cana (1934-2009), istoričar.

Sazan Šita: Sigurni smo bili jer smo slušali i vesti i bio je televizor. Vehap je radio za ljudska prava. Tu se sve znalo gde, šta. Tu su saznali i za Bajrama Keljmendija i za sve.

Ermira Krasnići: Kako je komunicirao Vehap u to vreme, mislim, kako je održavao komunikaciju sa drugim članovima Saveza za ljudska prava?

Sazan Šita: Bila je... bila je jedna... jedna devojka, sad sam joj zaboravila ime, koja je prodrila kada je bilo najgore vreme, ne znam u kom selu. I ona ih je snimala. I došla je ovde kod nas i ispričala je Vehapu sve. Ne, Vehap nije izlazio, samo su oni dolazili kući kod njega. Na primer, Adem Demaći je dolazio svaki čas. I on je izlazio sa svojom sestrom, ruku pod ruku, čak sam vam i ranije pričala o njemu.

Ermira Krasnići: Hoćemo ovde da završimo ili...

Sazan Šita: Nemam više šta... ne sećam se.